

Karlova univerzita v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KONEC DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY V POLIČCE

THE END OF WAR WORLD II IN POLIČKA

Jana Chadimová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Dušan Foltýn

Rok: 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Konec druhé světové války v Poličce vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dušana Foltýna a uvedla v seznamu literatury a pramenů všechny použité podklady a materiály.

V Praze dne 8. dubna 2011

vlastnoruční podpis autora

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Dušanu Foltýnovi za vstřícný přístup a cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Velký dík patří také pracovníkům Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, konkrétně panu Stanislavu Konečnému, pracovníkům Státního oblastního archivu Zámrska, konkrétně Zuzaně Dubové, pracovníkům Archivu ministerstva vnitra ČR Světlaně Ptáčnickové a Josefu Vávrovi a v neposlední řadě Radce Markové z Městského muzea a galerie Polička.

Anotace

Cílem bakalářské práce *Konec druhé světové války v Poličce* je tematicky a chronologicky vystihnout období první poloviny roku 1945 v Poličce s využitím vybraných historických metod. První část práce je zaměřena na události do května 1945. Druhá část se věnuje událostem v květnu 1945. Další část je o pobytu vojska v Poličce a závěrečná část se věnuje osobám, které stanuly před Mimořádnými lidovými soudy. Na závěr práce je zmínka o pobytu Leonida Iljiče Brežněva v Poličce a odsunu Němců z města.

Annotation

The aim of the bachelor work „The End of War World II in Polička“ is to describe the period of the first half of the year 1945 in Polička from the thematic and chronological point of view with the use of selected historical methods. The first part of the work concentrates on the events till May 1945, its second part on the stay of Soviet troops and the town command of the Czechoslovak Army in Polička. The final part deals with persons who were tried by the Extraordinary People’s Court, speaks about Leonid Ilyich Brezhnev stay in Polička and the transfer of Germans from the town.

Klíčová slova

Polička, osvobození, Rudá armáda, kolaboranti, Sudety, Mimořádné lidové soudy

Key words

Polička, liberation, Red Army, quislings, Sudetenlands, Extraordinary People’s Courts

OBSAH

OBSAH.....	9
1. ÚVOD.....	11
1.1. PŘEDMLUVA	11
1.2. METODOLOGICKÝ ÚVOD, O PRAMENECH A LITERATUŘE	11
2. 20. STOLETÍ.....	14
2.1. POČTY OBYVATEL.....	14
2.2. OBSAZENÍ MĚSTA NĚMECKOU ARMÁDOU	15
2.3. POLIČKA ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	16
2.4. ODBOJ.....	17
2.5. USTANOVENÍ REVOLUČNÍHO NÁRODNÍHO VÝBORU	17
3. SITUACE V POSLEDNÍCH MĚSÍCÍCH VÁLKY	19
3.1. SITUACE V MASARYKOVÝCH ŠKOLÁCH V ZIMĚ A NA JAŘE 1945	19
3.2. STAVBA PROTITANKOVÝCH UZÁVĚR.....	21
3.3. NĚMEČTÍ UPRCHLÍCI.....	22
3.4. VLASOVCI.....	23
4. KVĚTEN 1945 V POLIČCE	24
4.1. 1. KVĚTNA	24
4.2. 3. KVĚTNA	24
4.3. 5. KVĚTNA	25
4.4. 6. KVĚTNA	25
4.5. 7. KVĚTNA	26
4.6. HLAVNÍ TAH SKRZ POLIČKU	26
4.7. 8. KVĚTNA	27
4.8. 9. KVĚTNA A PŘÍCHOD RUDÉ ARMÁDY DO POLIČKY	29
4.9. 10. KVĚTNA	30
4.10. 11. KVĚTNA	32
4.11. 14. KVĚTNA	32
4.12. 20. KVĚTNA	33
4.13. 26. KVĚTNA	33
4.14. ZŘÍZENÍ MNV A ONV A JEJICH ČINNOST V ROCE 1945	34
4.15. NEMOCNICE V POLIČCE	36

4.16. VZPOMÍNKA NA PADLÉ	37
5. POBYT VOJSKA V POLIČCE	38
5.1. PROBLÉMY S CHOVÁNÍM VOJÁKŮ RUDÉ ARMÁDY	38
5.2. POSÁDKOVÉ VELITELSTVÍ	40
5.3. ROZKAZY VOJENSKÉHO VELITELE MĚSTA POLIČKY	42
5.4. SOKOLOVNA	44
6. KOLABORANTI	46
6.1. LUDVÍK SCHULZ	46
6.2. BOHUMÍR KOUCKÝ	55
7. LEONID ILJIČ BREŽNĚV V POLIČCE	61
8. ODSUN NĚMCŮ Z POLIČKY	66
8.1. ODSUN PO 65 LETECH	67
9. ZÁVĚR	70
10. PRAMENY A LITERATURA	72
11. REJSTRÍK	74
12. PŘÍLOHY	78

1. ÚVOD

1.1. PŘEDMLUVA

Vstupní brána do Žďárských vrchů. Severní brána Vysočiny. Kraj dlouhých zim a pozdních jar, ale krásných a jasných jesení (– tak nazvala Poličsko ve svém zápisníku Tereza Nováková). Toto je jen několik označení malého východočeského města Polička, které leží na okraji Českomoravské vrchoviny, nedaleko hranic Čech na Moravy, v nadmořské výšce 555 m n. m.. Poličku založil český král Přemysl Otakar II. roku 1265.¹

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na jeden významný mezník v novodobé historii Poličky, konkrétně na konec druhé světové války v Poličce a na události, které bezprostředně následovaly.

Motivací pro vybrání této problematiky byl jednak fakt, že Polička je mým domovem od narození a naše rodina zde žije od roku 1933, tudíž je pro mě toto regionální téma blízké, a za druhé hrál roli zájem o problematiku druhé světové války, respektive její dopad na malé město téměř národnostně českého charakteru. Také mě zajímalo, zda-li do událostí konce války nějak zasáhla moje rodina, nebo zda jimi byla nějak postížena.

1.2. METODOLOGICKÝ ÚVOD, O PRAMENECH A LITERATUŘE

Téma bakalářské práce je stanoveno regionálně. Období, kterému se věnuji, je časově vymezeno rokem 1945, zaznamenala jsem však i události, které zmiňovanému období předcházely a které vyplynuly z událostí daného roku.

Práce je členěna na kapitoly, které obsahují jednotlivé podkapitoly. Úvodní část práce je věnována česko-německému soužití ve městě a okolí, počtu obyvatel a národnostnímu složení před válkou, obsazení města německou armádou v roce 1938 a několika málo událostem z dob války.

¹ více o historii Poličky: Růžička, Jindřich – Krušina, Josef: *Dějiny města Poličky*. Polička 1968. Junek, David: *Polička – Gotické opevnění města*. Polička 1990., *Dveře a vrata na Poličsku v 19. století*. Polička 1998., Konečný, Stanislav: *O zakládací listině města Poličky*. Polička 2000., *Poličští ostrořelci*. Polička 1998., *Polička za pruské okupace v roce 1866*. Polička 2000., *Poličské ulice a vývoj jejich názvů*. Polička 1998., *Tylův dům v Poličce*. Polička 1999., *Poličští legionáři 1914-1920*. Polička 2000., Eiselt, Jan Nepomuk: *Královské české věnné město Polička před, během a po požáru 10. července 1845*. Polička 1995. a další

V další části práce se pokusím vystihnout nejdůležitější události a mezníky, kterými Polička prošla na jaře 1945, dále pak hlavní událost - osvobození města Rudou armádou. V této části se budu zabývat revolučním národním výborem a jeho činností.

Následující část práce bude zaměřena na pobyt vojska v Poličce a to jak na pobyt Rudé armády tak vojenské posádky vzniklé z obyvatel města. Rozsahově sice krátká, ale podle mého názoru velice důležitá podkapitola bude o chování Rudé armády při pobytu v Poličce.

Předposlední část bude o osobách z Poličky, které stanuly před Mimořádnými lidovými soudy pro podezření z kolaborace.

V závěrečných kapitolách se budu věnovat osobnosti Leonida Iljiče Brežněva, který strávil závěr války v Poličce, ohlasům konce války v tisku a odsunu Němců.

Při své práci jsem se opírala především o prameny uložené ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli (SOkA S), konkrétně o fondy Okresní národní výbor Polička a Místní národní výbor Polička. Prameny Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli jsou v dobrém stavu. Jsou psané pouze česky. Jedná se pouze o úřední akta, proto hledání informací bylo někdy skutečně hledáním jehly v kupce sena.

Další prameny jsem našla v Archivu ministerstva vnitra ČR (AMV Kanice). Materiály o Mimořádných lidových soudech pochází ze Státního oblastního archivu v Zámrsku (SOBA Z). Jsou také v dobrém stavu, také psány česky. Jedná se o fond Mimořádné lidové soudy Chrudim. Prameny jsou řazeny ve složkách podle odsouzených, proto je k nim snadný přístup.

Fotografie pochází z Městského muzea a galerie Polička.

Důležité informace pocházejí z Kroniky města Polička 1941-1945, z kroniky četnictva Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947 a z Kroniky Masarykových dívčích škol.

Další prameny jsou nevydané práce a sborníky umístěné v Městském muzeu v Poličce.

Za velice cenný pramen pokládám paměti na roky 1944 a 1945 pana Václava Rippla, které byly uveřejněny v místních novinách Jitřenka v roce 1993.

Ku pomoci mi byly práce bibliografického charakteru, konkrétně Bibliografie města Poličky ve fondech Městského muzea a galerie Polička.

Při práci jsem se rovněž opírala o publikace obecného a regionálního charakteru, ve kterých však byly zmínky o mém tématu velice stručné. Jsou to rozhodně publikace pana

Stanislava Konečného Polička za mnichovské krize, O zakládací listině města Poličky. Tyto publikace byly cenné hlavně kvůli zmínkám o česko-německém soužití a kvůli informacím o sčítání lidu. Publikace Polička věnné město českých královen Stanislava Konečného a Jindřicha Růžičky přináší stručný vývoj města a informace o poličských památkách. Regionální literatura pojednávající konkrétně o roce 1945 prakticky není. V několika publikacích najdeme pouze několik málo zmínek. Jediné zpracované téma je odsun Němců. Poměrně dost publikací je o odboji a partyzánském hnutí na Poličsku, ale většina z nich vyšla před rokem 1989. Jedná se tedy o propagandistická díla komunismu.

Na základě dostupných materiálů a pramenů jsem se v práci pokusila zmapovat charakter města Poličky a změny, kterými prošlo v roce 1945. Práce je založena převážně na studiu pramenů.

Při psaní bakalářské práce jsem pracovala s historickými prameny, dobovým a současným tiskem a regionální literaturou. Jako hlavní historickou metodu jsem používala metodu přímou, která byla doplněna metodou nepřímou.

Práce je psaná v chronologickém sledu. Je chronologicky a pro obsáhlost tematicky členěna.

2. 20. STOLETÍ

Polička vstoupila do 20. století jako okresní město. Politický okres Polička vznikl v roce 1850. Pokračoval rozvoj, který ve městě započal v 19. století. Přesto Polička průmyslově docela zaostávala. Jedinou větší firmou byla textilka FEUERSTEIN a spol. V roce 1922 byl položen základní kámen nové Vojenské muniční továrny. Tato továrna poskytla pracovní příležitosti pro stovky lidí (např. v roce 1938 zde pracovalo přes 800 civilních zaměstnanců).²

Počátkem 20. století bylo v Poličce vybudováno hned několik důležitých budov. Roku 1901 byl otevřen c.k. učitelský ústav (budova dnešního gymnázia)³, roku 1910 byla dokončena sokolovna. Nedostatek bytů podnítil ve 20. letech stavební ruch a v letech 1923-1924 byly postaveny na svoji dobu velice moderní a architektonicky zajímavé soubory rondokubistických domů.⁴ K 10. výročí vzniku republiky byla přesně na den 28. října 1928 otevřena škola T.G. Masaryka a o rok později nové divadlo Tylův dům.⁵ 20. léta jsou někdy nazývána třetím „zlatým věkem“ města, hned po gotice a baroku.⁶

Rozvoji města dále velice pomohlo železniční spojení se Svitavami z roku 1896, o rok později se Skutčí.⁷

2.1. POČTY OBYVATEL

Ve městě Polička žilo v roce 1910 celkem 5 262 lidí, 5 221 Čechů a pouhých 35 Němců. O dvacet let později stoupl počet obyvatel na 6 083, 5891 Čechů a jen 149 Němců. Už z těchto počtů lze tedy objektivně usuzovat, že město Polička bylo ve 30. letech 20. století ryze české město. Samotný okres Polička měl podle sčítání lidu v roce 1910 celkem 34 727 obyvatel. K české národnosti se hlásilo 24 788 a k německé 9 904 lidí. Další sčítání lidu proběhlo v roce 1930, kdy v okrese Polička žilo celkem 32 930 obyvatel, 24 391 Čechů a 8 245 Němců.⁸

² Votruba Ondřej, Dvacet let republiky (léta 1918 - 1938), dostupný z WWW <[<http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-\(leta-1918---1938\)>](http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-(leta-1918---1938))>

³ Junek, David - Švácha, Rostislav: Polička – moderní architektura. str.3.

⁴ dtto, str. 12

⁵ dtto, str. 18

⁶ Votruba Ondřej, Dvacet let republiky (léta 1918 - 1938), dostupný z WWW <[<http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-\(leta-1918---1938\)>](http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-(leta-1918---1938))>

⁷ Kolomý, Radoslav - Stejskal, Pavel: 100 let trati Svitavy-Polička-Žďárec u Skutče. str. 5.

⁸ Konečný, Stanislav: Polička za mnichovské krize. str. 190.

Součástí okresu Polička se při jeho vzniku stalo i deset obcí s převahou německého obyvatelstva: Banín (Bohnau), Brněnec (Brünlitz), Česká Dlouhá (Böhmish Wiesen), Česká Radiměř (Rothmühl), Jedlová (Schönbrunn), Limberk (Laubendorf), Modřec (Riegersdorf), Německá Bělá (Deutsch Biela), Nová Bělá (Neu Biela), Stašov (Dittersbach).⁹

Tyto obce byly součástí Hřebenska, rozsáhlého německého jazykového ostrova s městy Svitavy, Moravská Třebová a Lanškroun, který byl výrazným etnografickým a kulturním celkem i v rámci Sudet. Jeho velikost činila 1 200 km², na kterých žilo ve 30. letech 20. století okolo 130 000 obyvatel.¹⁰

2.2. OBSAZENÍ MĚSTA NĚMECKOU ARMÁDOU

V noci z 29. na 30. září 1938 proběhla konference v Mnichově, na které bylo rozhodnuto o vydání československého pohraničí. V Poličce se nikdo necítil nastávající okupací čsl. pohraničí ohrožen. Polička sice ležela na česko-německém rozhraní, ale s naprostou převahou českého obyvatelstva. Prvním signálem, že by okupace mohla postihnout i Poličku, bylo hlášení rozhlasu 6. října 1938, že katastr města patří do tzv. 5. pásma záboru; zpráva však byla, zřejmě účelově, tehdejším ministrem zahraničních věcí dementována. O to větší rozčarování znamenaly zprávy, že Polička bude skutečně obsazena. Řada obyvatel (jejich počet je uváděn číslem 1500) se v obavách z okupace i z ordnerů, o jejichž řádění v okolních obcích docházely zprávy, začala v panice stěhovat z města. Dne 10. října 1938 přijely do města jednotky německé armády a obsadily celé historické jádro města i Horní předměstí. Po dvoudenních jednáních se sice podařilo dosáhnout uvolnění středu města, Horní předměstí však v záboru zůstalo. Důvod byl zjevný: udržet si kontrolu nad strategickou silnicí z Limberka (dnešní Pomezí) na Jedlovou a do Vojenské muniční továrny a Korouhve. Němci z okolních vesnic plně využili období, kdy muniční továrna nebyla pod kontrolou československé armády, a továrnu kompletně vyrabovali – co nemohli odnést, zničili.¹¹

Po řadě složitých jednání, při kterých se městskému zastupitelstvu podařilo zaangažovat i některé cizí vlády (byl kupř. odeslán telegram prezidentovi USA Rooseveltovi s žádostí o pomoc a memoranda německému, italskému, francouzskému i

⁹ Konečný, Stanislav: Polička za mnichovské krize. str.12.

¹⁰ dtto, str.13.

¹¹ dtto.

anglickému velvyslanectví), se konečně podařilo 24. listopadu 1938 dosáhnout stažení německé armády i z Horního předměstí. Nová státní hranice nyní přicházela od severu od Vysokého Lesa, v prostoru křižovatky na Svitavy oddělovala Limberk (Pomezí) od Poličky a pokračovala na Modřec. Polička se stala pohraničním městem okleštěné republiky – ovšem nikoli na dlouho; 15. března 1939 německá armáda město i s celým zbytkem státu obsadila znovu a byl zřízen tzv. Protektorát Čechy a Morava.¹²

2.3. POLIČKA ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Okupanti postupně ovládli městskou správu – v roce 1941 byla zrušena Osada města Poličky a i Osada Horního předměstí a zůstala nyní pouze politická obec. Ještě předtím však bylo rozpuštěno obecní zastupitelstvo, které bylo nahrazeno jmenovanou správní komisí kontrolovanou Němci. Do čela policie, než byla zcela zrušena a nahrazena německým četnictvem, byl postaven říšský Němec.¹³

Poličský politický okres, od kterého bylo už v roce 1938 odtrženo deset „převážně německých“ obcí, které byly přičleněny k nově vytvořenému správnímu okresu ve Svitavách, byl v roce 1940 zrušen a obce byly přičleněny jednak působnosti Okresního úřadu v Litomyšli (sem připadla i Polička) a jednak k působnosti Okresního úřadu v Boskovicích.¹⁴

Plánovitě byla prováděna germanizace a rasová politika. Občané židovského původu, kteří museli nosit na oděvu žlutou šesticípou hvězdu, byli postupně zbavováni majetku, vyřazováni z práce i ze společnosti a spolu s odnětím potravinových lístků jim byla ztěžována možnost obživy. Od ledna 1942 byli nasazováni na veřejné práce a postupně zařazováni do transportů do Terezína. Pokud nezemřeli tam, byli odvezeni na východ, kde byli zavražděni v plynových komorách vyhlazovacích táborů v Osvětimi, Treblince a dalších. Z 68 židovských spoluobčanů, kteří se v Poličce narodili či zde měli v době zahájení deportací domovské právo, přežilo deportace pouze 7, další tři bojovali v čs. zahraničním vojsku.¹⁵

Roku 1941 byla v Poličce zřízena německá mateřská škola a v dalším roce i německá obecná a hlavní škola. České školství, zvláště vyšší, bylo stále více omezováno. Gymnázium, jehož ředitel byl zatčen hned v roce 1939 a vězněn až do konce války, se od

¹²Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Polička věnné město českých královen. str. 85-86.

¹³ dtto.

¹⁴ SOKA S, ONV Polička kt. 4.

¹⁵ Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Polička věnné město českých královen. str. 85-86.

roku 1942 postupně rušilo; první třídy nebyly otevírány a studenti vyšších ročníků byli nasazováni na nucené práce. Navíc byly do Poličky z Německa, vystaveného náletům, přeloženy dívčí školy z Berlína a z Essenu, jímž musely české školy postupovat stále více místa.¹⁶

2.4. ODBOJ

Už v roce 1940 byla založena v našem městě odbojová skupina, která byla napojena na celkovou akci pro východní Čechy plukovníka Závady z Vysokého Mýta. V čele této skupiny stál úředník městské spořitelny Josef Šoltys, který vytvořil v Poličce vojenskou skupinu. Jejími dalšími členy byli: František Stodola, úředník pojišťovací kanceláře, Josef Stodola, městský strážník, Adolf Kocián a Karel Kozel, úředníci městské spořitelny. Pro civilní správu byl přibrán tehdejší starosta města Eduard Vencovský, profesor reálného gymnázia, který sestavil skupiny spolehlivých lidí. Tato akce skončila zatčením Šoltyse, Kociána a F. Stodoly a suspendováním starosty E. Vencovského německými úřady. Josef Šoltys zemřel na následky týrání a útrap v koncentračním táboře.¹⁷

Další odbojová skupina byla v Poličce založena na podzim roku 1942. V jejím čele stál Adolf Klimeš, ředitel berního úřadu v.v.. Při svém letním pobytu v Lysé nad Labem se sešel se členy skupiny „V boj“, od kterých získal důležité pokyny a cenné zkušenosti. Díky tomu se Adolf Klimeš, Klement Břicháček, tajemník Národního souručenství, a Josef Mach, učitel v.v., začali scházet. Tuto skupinu brzy rozšířil Eduard Vencovský, profesor reálného gymnázia, a Josef Viktora, drogist.¹⁸

2.5. USTANOVENÍ REVOLUČNÍHO NÁRODNÍHO VÝBORU

28. října 1943 se sešlo pět členů odbojové skupiny: Klimeš, Vencovský, Břicháček, Viktora a Mach na radnici ve 2. poschodí - tedy v budově, kde sídlilo Národní souručenství. Tato místnost byla zvolena proto, že byla nejméně nápadná. Podle výzvy prezidenta Edvarda Beneše zde přítomní ustanovili revoluční národní výbor. Za předsedu byl zvolen Adolf Klimeš. Složili si navzájem přísahu věrnosti na život a na smrt.¹⁹

Od této schůzky se NV scházel podle možností vždy jednou týdně a to buď odpoledne na radnici nebo v obchodě Josefa Viktory. Vybírali vhodné osoby pro rozšíření

¹⁶ Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Polička věnné město českých královen. str. 85-86

¹⁷ SOKA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor. str. 1

¹⁸ dtto, str. 1, 2

¹⁹ dtto, str. 2

NV. Členové nejčastěji debatovali o tom, co by dělali, kdyby dnes přišel povel z Prahy k povstání. Dále debatovali o možnosti opatřit si zbraně a o tom, které Němce a kolaboranty bude potřeba nejdříve zneškodnit nebo zajistit.²⁰

Josef Viktora začal společně s novým členem štáb. kapitánem Janem Kubíčkem vypracovávat plán na zajištění hranic:

- 1) obsazení nejdůležitějších úřadů v Poličce
- 2) zřízení nových telefonních linek a přerušení telefonních spojů vojenské správy Škodových závodů s Pardubicemi, Limberkem a Svitavami, protože tyto spoje byly přímé a samostatné
- 3) přerušení telefonního spojení s vojenskou leteckou hláskou na litomyšlském kopci, kde byla menší vojenská posádka
- 4) případné přerušení tratě Svitavy – Skuteč
- 5) zajištění skladů s potravinami a lékárny

Škpt. děl. Kubíček byl pověřen vypracováním rozvrhu akce útoku na některou německou obrannou věž v muniční továrně v Poličce (Škodovy závody) za účelem získání zbraní.

Vybrána byla obranná věž na bysterské silnici, ke které byl po trati poměrně krytý příjezd. Akce byla plánována jako rychlý přepad věže mužstvem skrytým v lokomotivě, která by zdánlivě jela do muniční továrny. K provedení akce vlivem dalších událostí ale nedošlo.²¹

28. října 1943 se v Poličce tajně ustavil národní výbor, který s očekávaným brzkým koncem války začal připravovat převzetí moci. Aktivní sabotážní činnost, hlavně na železnici, začaly od jara 1944 provádět partyzánské oddíly a skupiny, které působily i v okolí Poličky. Posléze bylo 19. prosince 1944 do města, které se postupně stalo centrem rozsáhlého operačního území partyzánských skupin, nasazeno čtyřicetičlenné protipartyzánské komando gestapa, v jehož čele stál Ludvík Schulz, v únoru 1945 byli nahrazeni Vlasovci.²²

²⁰ SOkA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor. str. 3, 4.

²¹ dtto, str. 3.

²² SOBa Z, MLS Chrudim, kt. Ludvik Schulz, bez paginace.

3. SITUACE V POSLEDNÍCH MĚSÍCÍCH VÁLKY

Podle počtu vydaných potravinových lístků zásobovacím oddělením městského úřadu mělo město Polička ke dni 2. ledna 1945 celkem 7 118 obyvatel.²³ Od sčítání lidu v roce 1930 je tedy patrný nárůst o více jak tisíc obyvatel.

Zima na přelomu let 1944 a 1945 byla tuhá. Velké množství sněhu, kterým je Polička pověstná, znamenalo pro občany povinnost udržovat průjezdnost nádraží a silnic v okolí města. Stále se zhoršovaly podmínky živobytí. Potravinové lísky byly v protektorátu zavedeny už 1. října 1939, později k nim přibýly šatenky na textil a na obuv. Starosti s obstaráváním potravin byly v protektorátu realitou každodenního života, pátý válečný rok je vystupňoval do krajností. Všeho valem ubývalo; potraviny na přidělové lístky tak sotva stačily. *„Obchody zely prázdnou, protože v regálech a na pultech nebylo co prodávat. Nepravidelný přísun zboží byl ihned rozprodán a často nekryl ani sumu množství občanských přidělů. Lidé spoustu věcí získávali jen díky známostem nebo výměnou. Cigarety a alkoholické nápoje se staly druhou, plnohodnotnou „měnou“, ale při směnách potravin zejména na venkově byly protihodnotami šaty a textilní výrobky z vlastních šatníků i mnoho dalších věcí z domácností a bytových zařízení.“*²⁴ Měnit a přivést cokoli nebylo bez nebezpečí; na nádražích probíhaly pravidelné kontroly a lidé si museli dávat pozor i na kolaboranty, kteří by je mohli udat. *„Veškerá „zájmová činnost“, jak by to nazval dnešní termín, byla zaměřena hlavně k sehnání živobytí. Výměnný obchod dosáhl svého vrcholu. Peníze jako míra hodnoty prakticky ztratily svůj základní smysl. V ceně jedné cigarety 10 až 20 korun se zrcadlila míra inflace a nedostatek zboží.“*²⁵

Jednou z hlavních nedostatkových surovin bylo uhlí. V lednu přestalo ve městě pět pekařů péct chléb pro nedostatek uhlí.²⁶

3.1. SITUACE V MASARYKOVÝCH ŠKOLÁCH V ZIMĚ A NA JAŘE 1945

Kvůli už zmíněnému nedostatku uhlí bylo jasné, že některé instituce nebudou moci dále pokračovat ve své činnosti. Mezi největší budovy v Poličce patřily Masarykova základní škola, která byla tehdy ještě rozdělená na dvě části (dívčí a chlapeckou), a

²³ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

²⁴ Rippl, Václav: Polička v letech 1944-1945. Jitřenka 1993, roč. 67, str. 30-31.

²⁵ dtto.

²⁶ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

gymnázium, tehdejší Reálné gymnázium Polička. Vytopit tyto budovy je dodnes velmi nákladné, proto bylo jasné, že při nedostatku uhlí nebylo možné zajistit ve školách běžný provoz. Bylo proto rozhodnuto omezit výuku.²⁷

Výnosem ministerstva školství začaly vánoční prázdniny ve čtvrtek 21. 12. 1944. Výuka měla znovu začít ve čtvrtek 4. 1. 1945, ale dalším výnosem byly prázdniny prodlouženy do 22. 1. 1945 včetně. Aby však radost žáků z prodloužení prázdnin nebyla úplná, bylo současně nařízeno, aby žáci dostávali nejméně jednou týdně domácí úkoly.²⁸

Dalším výnosem ministerstva školství ze dne 19. ledna 1945 čis. 4178/45-1/1 bylo stanoveno, že na školách, které měly prodloužené vánoční prázdniny, tedy i v Poličce, zůstává nadále vyučování v klidu a současně bylo stanoveno: „*Žactvo shromáždí se nejméně jednou týdně ve škole za tím účelem, aby mu byly dány domácí práce.*“ Žáci chodili do školy každý čtvrtek, kde seděli v nevytopených místnostech. Všichni učitelé se podle stejného výnosu přihlásili o přidělení nějaké práce na městském úřadě.²⁹

Minula zima, a tak už tedy nebylo třeba dělat si další starosti s vytápěním školních budov. Blížící se konec války a neustálé útoky Spojenců na Německo však znamenaly neustálý příliv uprchlíků z Německa do českého vnitrozemí. Uprchlíci se nevyhnuli ani Poličce a bylo potřeba pro ně zajistit ubytování.³⁰

Dne 31. března byly Městským úřadem v Poličce na příkaz nadřízených úřadů zabrány všechny učebny v budově reálného gymnázia na neurčitou dobu pro ubytování uprchlíků z válečného pásma. Skutečně už 2. dubna se začalo těchto místností pro uvedený účel používat. Podobně byly zajištěny pro uprchlíky ve městě všechny veřejné budovy a sály hostinců.³¹

Podle dalšího výnosu ministerstva školství bylo stanoveno, že dne 4. dubna 1945 bude podle možností zahájeno pravidelné vyučování. Současně byly vydány pokyny pro ty případy, kde školní budovy jsou jiným způsobem obsazeny a kde je nutno obstarat náhradní místnosti. Na místních školách nemohlo být zahájeno pravidelné vyučování z toho důvodu, že už nebyly k dispozici i dosavadní náhradní místnosti v budově reálného gymnázia.³²

²⁷ SOkA S: Školní kronika Masarykových dívčích škol v Poličce, str.101.

²⁸ dtto, str. 101.

²⁹ dtto, str. 102.

³⁰ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

³¹ dtto.

³² SOkA S: Školní kronika Masarykových dívčích škol v Poličce, str.103.

Dne 4. dubna proto nebylo možné zahájit vyučování ani v omezeném rozsahu a bylo nutné dočasně zastavit i ukládání domácích úkolů. Nebylo kde se sejit. Škola proto požádala město o uvolnění některé vhodné místnosti a konečně škola dostala k dispozici jedinou volnou místnost v budově Tylova domu a tou byla pánská šatna. Tato místnost ale naprosto nevyhovovala, protože byla velmi malá, navíc studená s okny 2,5 metru nad podlahou a nedostatečným záchodem. V nouzi byla ale používána pro školu.³³

Dne 12. dubna bylo opět zahájeno ukládání úloh vždy ve čtvrtek pro jednotlivé třídy.³⁴

Dne 20. dubna 1945 vyběhl pan okresní školní inspektor J. Vaňásek, aby ukládání úloh a vyučování bylo rozšířeno také na další dny v týdnu. Žáci proto vždy v pondělí, ve středu a v pátek chodili na jednu hodinu (60 minut) do Tylova domu.³⁵

Toto bylo ale už 23. dubna zrušeno. Poličce hrozily letecké útoky kvůli blízkosti Škodových závodů a ředitelství školy nedokázalo proto zaručit žákům bezpečí. Pro školní mládež dojíždějící vlakem vznikalo další nebezpečí, protože na trati téměř denně docházelo k neštěstím při útocích na vlaky a lokomotivy. Ředitelství Masarykových škol se proto muselo rozhodnout a uvedlo v platnost ukládání úloh podle úpravy platné od 12. dubna.³⁶

3.2.STAVBA PROTITANKOVÝCH UZÁVĚŘ

Poličkou procházel jeden z důležitých silničních tahů od východu na západ i od severu na jih. Město proto nemohlo ujít pozornosti německých válečných stratégů, zvláště když se vzala v úvahu i městská ucelená zástavba. Z vojenského pohledu město nabízelo představu určité možnosti obrany této křižovatky a to zvláště za předpokladu obrany tohoto úseku i jako ústupové trasy. Polička byla proto zahrnuta do skupiny tzv. hájených měst.

Dne 12. března se začaly budovat při všech východech města protitankové uzávěry. Byly vybudovány z velkých klád a kamene. Spotřebovalo se k tomu 420 m³ kmenového dříví. K práci byli povoláni všichni muži od 16 do 60 let. Uzávěry musely být postaveny do 14 dnů. Stavěly se překážky na všech vstupních ulicích do vnitřního města, tedy na začátku Masarykovy, Riegrovy, Šaffovy a Tyršovy ulice, ale i ve fortnách obou uliček k valům. V uvedených vstupech do centra města vyrostla monstra obrovitých palisád. Celé kmeny silných stromů byly zapuštěny hluboko do země a na příčných břevnech svých

³³ SOkA Svitavy : Školní kronika Masarykových škol dívčích v Poličce, str. 105

³⁴ dtto, str. 105.

³⁵ dtto, str. 105.

³⁶ dtto, str. 105.

vrcholů byly položeny klády nad celou šíří ulice. Vznikly jakési dřevěné brány. V případě přeměny města v onu „pevnost“ se měly příčné klády nakulit do mezer bloků kmenů, a tak úplně uzavřít vjezd do města. Tedy dřevěná hradba čelící tankům, dělům a ztečím, mající zabezpečit kryt posádce hájící městskou pevnost Poličku! ³⁷ „*My, budovatelé těchto palisád, jsme z toho měli jen švandu a myslím, že na málokteré stavbě protektorátních opevnění bylo tak veselo.*“³⁸ V předepsaném termínu tedy město dostalo nové „ozdoby“. Brány se nikdy nepoužily, nebyl čas na uzavření palisád, nezbyl čas na odpor ustupujících Němců, nakonec pod nimi proběhl divoký úprk v chaosu posledních chvil války. „*Brány však znamenitě posloužily Poličským jako nosiče praporků, nápisů a girland, kterými byla přivítána osvobozující ruská armáda.*“³⁹

Záležitost s protitankovými uzávěrami měla ještě jednu a to velmi zajímavou dohru. Na podzim bylo zjištěno, že v převratových dnech bylo větší množství dřeva ze zábran odcizeno. Škody byly vyčísleny na 49 649 K. Tuto částku nezaplatil nikdo jiný než město Polička ze svého, protože „*pachatele nebylo možno zjistiti*“.⁴⁰ (Jak je vidět, touha odcizovat to, co mně nepatří, není jen záležitost typická pro dnešní dobu, ale panuje asi po celou dobu historie našeho národa)

3.3.NĚMEČTÍ UPRCHLÍCI

Odpoledne 15. března 1945 přijeli do Poličky první němečtí uprchlíci od Vratislavi ze Slezska. Byli ubytováni na Horním a Dolním předměstí. Současně z Poličky odjely německé studentky, které přijely do města spolu se svými učitelkami a byly ubytovány v budově bývalého okresního soudu, kde měly své učebny i vlastní stravování. Jejich profesorky bydlely s nimi. Ve městě se o nich vědělo málo. O německých uprchlících se nesmělo mluvit jako o uprchlících, ale muselo se jim říkat němečtí „hosté“. Dne 26. března zemřela jedna stařena z těchto „hostů“ a byla pohřbena na místním hřbitově.⁴¹

Dne 2. dubna 1945 přijeli do Poličky němečtí uprchlíci ze Slezska. Byli ubytováni v budově bývalého okresního soudu, gymnáziu, v Tylově domě a bývalých dívčích školách vedle děkanství. Sláma k jejich ubytování byla přivezena už 31. března a byla složena před ubikacemi. U Tylova domu v noci z 1. na 2. dubna sláma zhořela. Zdi Tylova domu

³⁷ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

³⁸ Rippl, Václav: Polička v letech 1944-1945. Jitřenka 1993, roč. 67, str. 30-31

³⁹ dtto.

⁴⁰ SOkA S, fond ONV Polička, kt.9.

⁴¹ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

tím byly začouzené, ale jinak se nic nestalo. Tento čin už nikdo nevyšetřoval., protože na to už nebyl čas. Němečtí uprchlíci zde tentokrát jen přenocovali a 3. dubna ráno odjeli směrem k Hlinsku. Místo nich projížděly městem jejich transporty. Jeli na vozech, kde seděly stařeny a starci, vedle nich šli pěšky mladší, někteří vedli kola. Velkou většinou to byly jen ženy. Od té doby projížděli městem němečtí uprchlíci skoro každý den. Pekař Vilém Slezák pro ně pekl denně 14q chleba, řezník Kristl dělal denně 3q salámu. Dne 5. dubna projeli Poličkou uprchlíci z Horního Slezska. V době od 1. do 7. dubna projelo městem na 25 000 uprchlíků.⁴²

Od 9. do 30. dubna pobývali v Poličce Hitlerjugend. Byli to chlapci od 10 do 14 let. Chovali se jako dospělí vojáci a městem zásadně pochodovali za zpěvu. Ubytování byli v Masarykových školách.⁴³

3.4. VLASOVCI

17. února 1945 přišli do Poličky Vlasovci. Bylo jich celkem 35 + velitel. Jejich úkolem bylo nahradit členy gestapa, kteří byli převeleni jinam. Byli ubytováni v hotelu Holý na rohu Palackého náměstí a ulice Komenského. Vykonávali policejní služby ve městě i okolí a před hotelem Holý stáli jako stráž s nabitými puškami. Vlasovci se už od svého příchodu do Poličky chovali velice agresivně a měli na svědomí několik lidských životů (více viz kapitola Ludvík Schulz).⁴⁴ *„Jejich funkční poslání bylo pro nás občany Poličky záhadné, nicméně jejich přítomnost byla realitou. Méně tajemné už pak bylo jejich navázání kontaktů s několika místními dívkami, které neodolaly kouzlu jejich šedých uniforem a pilně jim zpestřovaly nudu tichých večerů umrtveného města i jejich kasárenských ubikací. Jak nečekaně přišli, tak náhle i opustili Poličku a to ještě před hlavním úprkem Wehrmachtu. Společenská aktivita oněch několika dívek však neunikla pozornosti, a tak po osvobození prováděly úklid městských ulic.“*⁴⁵

⁴² SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁴³ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁴⁴ SObA Z: MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz. bez paginace.

⁴⁵ Rippl, Václav: Polička v letech 1944-1945. Jitřenka 1993, roč. 67, str. 53-54.

4.KVĚTEN 1945 V POLIČCE

4.1. 1. KVĚTNA

Měsíc květen začal v Poličce velmi nešťastnou událostí. V budově místního hotelu Holý na Palackého náměstí mělo kancelář gestapo. Jeho zástupcem a zároveň velitelem v Poličce byl neblaze proslulý Ludvik Schulz. Dne 16. února 1945 odešlo z Poličky asi 60 členů gestapa a druhý den na jejich místo přišli Vlasovci. Před hotelem Holý stáli jako tělesná stráž. Ač to zní neuvěřitelně, ještě 1. května Schulz nechal zatknout soustružníka Františka Martinů a jeho sestru Marii. Oběma se sice podařilo během výslechu vyskočit z okna do Komenského ulice, ale oba se při tom těžce zranili. Vlasovec, který držel před hotelem stráž, po nich ještě střílel. Marie Martinová svému těžkému zranění na místě podlehla, její bratr byl odvezen do Pardubic, kde mělo gestapo centrálu.⁴⁶

Ve stejný den došla do Poličky zpráva o úmrtí Adolfa Hitlera.⁴⁷

4.2. 3. KVĚTNA

Už 3. května se pokusili poličtí občané jednat o kapitulaci s velitelem německé posádky plukovníkem Mentonem. Bez výsledku. Jednání o kapitulaci vedl předseda správní komise František Smejkal, lékárník Karel Dudek, MUDr. Ondřej, major v.v. Jaeger, profesor Eduard Vencovský, generál justiční služby Wolf a od četnictva praporčík Jaroslav Tuž. Dva z těchto vyjednavců byli později vyšetřováni jako spolupracovníci Němců a sice F. Smejkal a K. Dudek. Ten spáchal ve vězení sebevraždu oběšením. Smejkal utekl z Poličky, byl na něj vydán zatykač a pátralo se po něm ještě 10 měsíců po revoluci.⁴⁸

Plukovník Menton odmítl kapitulaci do rukou civilistů, ale slíbil, že Polička nebude vojensky hájena.⁴⁹ Počátkem roku 1945 získal národní výbor spojení s partyzány v okolí. Spojení obstarával zubní technik Borek Kadlec, který prostřednictvím předsedy Klimeše zapojil národní výbor na skupinu partyzánů „Švarcava“. U této skupiny působili generál

⁴⁶ SOBa Zámorsk, fond MLS Chrudim

⁴⁷ SOkA S: Kronika města Polička 1941-1945

⁴⁸ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947

⁴⁹ dtto.

Svatoň, Dr. Němec – Paprštejn a Špaček (farář Kadlec z Telecího). Vedení partyzánů slíbilo dodat zbraně. K tomu už ale nedošlo.⁵⁰

Podle instrukcí partyzánské skupiny rozhodl předseda Klimeš rozšířit národní výbor na Místní národní výbor a Okresní národní výbor. Ten měl být pro všechny obce bývalého okresu Polička podle stavu z roku 1938. Ustavující schůze byla svolána na 3. května do knihovny, kterou ale hlídali dva němečtí vojáci, proto byla svolána nová schůze do radnice. Přítomni na schůzi byli A. Klimeš, E. Vencovský, F. Břeň, J. Kubíček, J. Hlavsa, J. Novotný, L. Pavlásek, J. Mach, K. Neřold, A. Švasta a J. Viktora. Bylo rozhodnuto, že vznikne Místní národní výbor v čele s Eduardem Vencovským a Okresní národní výbor v čele s Adolfem Klimešem.⁵¹

4.3. 5. KVĚTNA

Dne 5. května bylo znovu jednáno o kapitulaci, ale opět bez úspěchu. Toho dne byl v Poličce vyhlášen výjimečný stav. Jeho součástí bylo mimo jiné i nařízení, že po deváté hodině večer se nesměl nikdo objevit na ulici. Dále pak na náměstí byly postaveny 4 tanky, dělo každého z nich bylo namířeno do jednoho rohu náměstí. U všech úřadů a na všech křižovatkách stály vojenské stráže. Večer 5. května zastřelil německý voják u hotelu Lichtág slečnu Marii Blažkovou, která šla z májové pobožnosti.⁵²

4.4. 6. KVĚTNA

Vlivem rozhlasových zpráv o odboji v Praze přicházeli v neděli 6. května znovu a znovu do bytu předsedy četní občané a hlavně členové národních výborů a naléhali na předsedu Klimeše, aby vydal povel k povstání i v Poličce. Ve městě ale bylo touto dobou nejméně 5 000 německých vojáků (pozn. Vzhledem k tomu, že podle sčítání lidu z roku 1930 měla Polička 6 083 obyvatel, zdá se mi počet 5 000 německých vojáků poněkud zveličený. Přesto nelze opomenout skutečnost, že Polička ležela na hranici Sudet a že skrz ni neustále procházely zástupy německé armády.) a stále další a další přicházeli po silnici

⁵⁰ SOkA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 4

⁵¹ dtto. str. 5.

⁵² SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

od Svitav. Předseda Klimeš a několik dalších členů národního výboru nakonec situaci zvládli a občané poslechli jeho výzvy, že vše obstará sám národní výbor.⁵³

4.5. 7. KVĚTNA

7. května byl Němci zabrán městský rozhlas, který od té doby hlásil: „*Shromáždování zakázáno. Kde se na ulici nebo na náměstí objeví víc jak dvě osoby, bude se střílet.*“⁵⁴

4.6. HLAVNÍ TAH SKRZ POLIČKU

Hlavní tah městem od Svitav Masarykovou ulicí, přes náměstí k divadlu a dále na Hlinsko zaznamenal zvyšující provoz. Tu a tam se zprvu neznatelně začala objevovat auta Wehrmachtu, pak se přidala i auta s civilisty – německými uprchlíky ze Slezska a později i od Brna. Přes noc byli civilisté ubytováni v budově bývalého okresního národního výboru, v Tylově domě a také i v bývalých dívčích školách. Od 26. dubna se provoz na tahu rozmnožil o jednotky maďarské armády, které byly vyzbrojeny jen lehkými pěchotními zbraněmi, s minimálním počtem motorových vozidel; místo aut měly nespočetné množství povozů tažených koňmi. Ústup těchto jednotek se nakonec slil v nepřetržitý proud pěších útvarů. Velitelský sbor celého armádního sboru maďarských vojsk se usídlil ve vile Pražanovy pily. Tento nekonečný proud vojsk, koní a povozů se valil městem dnem i nocí. Zprvu prostředkem ulice, až nakonec byl vtlačen na pravou půli vozovky, když mezi ně a vedle nich začaly projíždět stále početnější svazy motorových vozidel německé armády. I ty houstly, až pak nakonec – to už v posledních dnech před osvobozením – se do toho ještě vmísily proudy pěších německých vojáků, na které se už nedostalo na autech místo. „*Valilo se to a hučelo, troubilo a křičelo rozkazy a uhnutí z cesty Masarykovou ulicí a dále, za opatrného sledování Poličských z povzdálí či z oken, v bezpečí zamčených a z vnitřku zabarikádovaných domovních dveří. Obchody byly všechny zavřeny. Všichni vojáci na přeplněných nákladních autech a bojových vozidlech měli zbraně v palebné pohotovosti a nenechávali nikoho v pochybnostech, že i pouhé podezření na nebezpečí*

⁵³ SOKA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 5.

⁵⁴ SOKA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

*hrozící z domů nebo z ulice by bylo okamžitě likvidováno dávkou ze samopalů nebo granáty.*⁵⁵

*Na pravé straně ulice, kde koně táhli vozy plně naložené vším, co k vojsku patří, narůstal pod koly a kopyty koní koberec trusu, až nakonec, když všechno skončilo, zbyl na polovině vozovky souvislý, zdusaný a vyschlý záhon kobylinců několik centimetrů vysoký“.*⁵⁶

7. května viděli poličští občané už naprostou devastaci německé armády, která prchala všemi směry. Velitel maršál Schörner však toho dne ještě nechal provést na náměstí přehlídku vojska, později sám nasedl do auta a prchal směrem na západ.⁵⁷

4.7. 8. KVĚTNA

8. května byly v Poličce vyvěšeny prapory v československých barvách a okna vyzdobena obrazy prezidenta Beneše a maršála Stalina. Německá vojska, která se valila Poličkou, byla překvapena a vojáci se ptali, co se děje. Poličská kronika píše, že když se vojáci od místních dozvěděli, že je konec války, oddechl si jeden „Gott sei Dank“.⁵⁸

8. května v 9 hodin dopoledne se předseda Klimeš a praporčík Tuš vydali do hotelu Lichtág, kde byl ubytovaný velitel německé posádky plukovník Menton. Předseda Klimeš mu oznámil, že Národní výbor Polička přejímá správu města do svých rukou, výjimečný stav ruší a přejímá městský rozhlas. Dále žádal, aby německá posádka v Poličce složila a odevzdala zbraně, protože Německo už kapitulovalo.

Plukovník Menton: „Co je to za národní výbor?“

předseda Klimeš: „Národní výbor byl ustanoven na výzvu presidenta Dr. Ed. Beneše a od té chvíle přejímá záruku a zodpovědnost za klid a pořádek ve městě.“

Plukovník Menton: „Civilistům nesmí německá armáda odevzdat zbraně a vojenská posádka v místě není. Žádám, aby se nic proti německé armádě nepodnikalo, neboť co nejdřív opustíme město.“

A to se také ještě v úterý 8. května stalo. Odzbrojení maďarského vojska, které bylo toho času rovněž v Poličce ubytováno, bylo provedeno po krátkém jednání velmi hladce.⁵⁹

⁵⁵ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947.

⁵⁶ Rippl, Václav: Polička v letech 1944-1945. Jitřenka 1993, roč. 67, str. 66.

⁵⁷ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947

⁵⁸ SOKA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁵⁹ SOKA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 5.

V 10 hodin dopoledne 8. května převzal předseda Klimeš v obecní kanceláři správu města z rukou předsedy správní komise Františka Smejkal a jeho náměstka Mr.Ph. Karla Dudka. O převzetí byl sepsán protokol. Nato předal předseda Klimeš správu města profesoru Eduardu Vencovskému, který byl starostou města do 15. září 1941, kdy byl úřadu zbaven.⁶⁰

Téhož dne po odchodu německé posádky byli povoláni národním výborem k udržování pořádku ve městě naši hasiči. Za vedení velitele B. Šprojcara se velmi rychle a brzo objevili v uniformách na náměstí i v ulicích a velice významně přispěli k udržení pořádku. A bylo ho zapotřebí, protože ve dne i v noci bez přestání projížděla městem auta, povozy a šly tudy oddíly vojska. K hasičům k pořádkové službě se připojili z četnické stanice praporčík Tuš a štábní strážmistr Černý.⁶¹

Ve 3 hodiny odpoledne se v zasedací síni Spořitelny v Poličce konala schůze městského i okresního národního výboru. Svolavatelem byl Adolf Klimeš, který byl pražským vedením domácího odboje určen za vedoucího revolučního národního výboru a to pražským delegátem Dr. Papersteinem-Němcem a vedoucím partyzánské skupiny farářem Kadlecem z Telecího.⁶²

Schůze byla původně svolána na 7. května do městské knihovny, ale Karel Neřold zjistil, že budova muzea je hlídána silnou německou hlídkou, a tak byla schůze narychlo přeložena na příští den⁶³. Oba výbory složily do rukou předsedy Adolfa Klimeše přísahu, která zněla:

„V této velké dějinné chvíli slibujeme a zavazujeme se jako členové národních výborů na svou čest a svědomí, že chceme všemi svými silami svobodu svého drahého národa hájiti a bude-li třeba vše, i život pro ni obětovati.

Slibujeme při všem, co je nám drahého a svatého, že národní svornost a jednotu, která je pro nás tak bezpodmínečně nutná, nikdy a za žádných okolností neporušíme a že rádi a ochotně se podrobíme železné národní kázní, která jedině zaručí naší svaté a spravedlivé věci plné vítězství a pracujícími lidu lepší budoucnost.

Slibujeme dále, že všechna naše rozhodování jako členů Národních výborů se budou řídit jen prospěchem našeho národa a že nikdy a za žádných okolností se nedáme

⁶⁰ SOKA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 5.

⁶¹ dtto.

⁶² dtto.

⁶³ Schůze se zúčastnili členové revolučního národního výboru: Mach, Eduard Vencovský, František Stodola, Josef Brůža, Julius Jílek, Borek Kadlec, Jan Macek, Josef Náhlík, Karel Neřold, František Pavliš, Václav Starý, Jan Šejnoha, Josef Stehlík, Bohdan Šprojcar, Josef Šváb, Tomáš Trojek, František Vacek, Josef Viktora, Jan Kubiček, Josef Hlavsa, Jan Novotný, Eduard Pavlásek a František Břeň.

*svěsti ku zneužití našich čestných funkcí ku sobeckým a stranickým účelům. V boji za lepší budoucnost naší drahé republiky vytrváme v jednom šiku až do konce.*⁶⁴

Schůzi zahájil Adolf Klimeš krátkým prolovem o významu revolučního povstání v Praze a vyzval členy ke složení slibu věrnosti nové republice a prezidentu Benešovi. Předseda upozornil, že je třeba zabránit všem výstřelkům, které by ze strany Němců byly krutě trestány, protože město je dosud obsazeno silnou posádkou. Po rušné debatě o úkolech pro nejbližší dobu a o udržení pořádku až do příchodu Rudé armády byla schůze skončena.⁶⁵

V Poličce toho dne svrhl ruský letec na ustupující německé vojsko dvě bomby, ale netrefil. Jedna bomba padla do zahrady továrníka na obuv Zámečnicka a střepina z bomby zabila jeho zetě ing. Oudu. Druhá bomba se zaryla do zahrádky a nevybuchla.⁶⁶

Někteří mladíci začali před zraky ustupujících Němců odstraňovat tabulky s označením silnic a německé nápisy. Vojáci postřelili studenta Kratochvíla a Josefa Lexu, který svým zraněním podlehl.⁶⁷

4.8. 9. KVĚTNA A PŘÍCHOD RUDÉ ARMÁDY DO POLIČKY

Ve středu 9. května v poledne se náhle změnil ústup německé armády ve zběsilou jízdu, auta jela šíleným tempem. Utržení koně pádili sami, byli předjížděni auty a byla jim sedřena kůže. Docházelo k haváriím, auta zůstávala v příkopech. Byl to již poslední ustupující voj krytý německými tanky, které se najednou rozhodly ustupující vojsko předjet, a proto ze svitavské silnice odbočovaly přímo do osetých polí. Některé v polích uvízly, Němci je proto zapálili a nechali svému osudu.⁶⁸

Kolem 13. hodiny přijela těsně v jednom závěsu s Němci první ruská nákladní auta s vojáky. Němci sice měli v rukou kulometry, ale neodvážili se už vystřelit.⁶⁹

Odpoledne ve 14 hodin přijely do Poličky od Svitav první ruské tanky. Když přijížděl první tank, měl strážní službu na Horním předměstí, kde se dělí silnice od Svitav do Limberka, (dnes Pomezí) hasič Soukal. Tank zastavil, vystoupil z něho ruský major a určil našeho hasiče, aby řídil dopravu. Uložil mu, aby ruské vojsko posílal k Poličce,

⁶⁴ SOkA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 8.

⁶⁵ SOkA S, fond ONV Polička, kniha 1.

⁶⁶ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947.

⁶⁷ dtto.

⁶⁸ dtto.

⁶⁹ dtto.

Němce a civilisty zpět do Limberka. Vlastnoručně mu připjal pistoli s podotknutím, že jako strážný musí mít zbraň a aby ji hned užil (střelbou do kol), kdyby nějaký třeba i ruský vůz neposlechl jeho rozkazů. Soukal dostal také dalekohled a praporky na řízení. A tak skutečně hasič Soukal řídil sám dopravu na tak důležitém místě, kde šla hranice mezi Protektorátem a Třetí říší.⁷⁰

Obyvatelé Poličky stáli na silnicích, v ulicích a na náměstí v Poličce očekávali už ruské tanky. Davy lidí „*nadšeně své osvoboditele*“ vítaly. Všude se ozýval jásot a mávání praporky v našich barvách bylo vidět po celém městě. Rusové byli zasypáváni květinami. K bizarní situaci došlo uprostřed náměstí, kde české skladby hrála maďarská vojenská hudba, která se k tomu sama nabídla. (pozn. Maďarští vojáci vůbec neutíkali a zůstali v Poličce. Bylo na nich vidět, že na konci války už nechtěli bojovat. Slíbili, že v případě boje s Němci, pomůžou místním, a proto se místní s nimi dost spřátelili.) Maďarská kapela hrála jen krátce, protože záhy byla nahrazena městskou dechovou hudbou.⁷¹

Ruské tanky však toho dne Poličkou jen projížděly, protože podle rozkazu chvátaly do Prahy. Jen některé se zde chvíli zdržely a pak „*docházelo ke vzájemnému sbratření s našimi osvoboditeli*“. Děti byly brány na tanky a dostávaly dárky.⁷²

Tanky, které dorazily 9. května do Poličky, byly součástí 38. armády generála K. S. Moskalenka (do jejího svazku patřila i čs. vojenská jednotka v SSSR), které zanedlouho pokračovaly ve své cestě ku Praze. Za jednotkami 38. armády postupovaly hlavní součásti 18. armády generálplukovníka A. J. Gastiloviče, které projížděly městem od 10. do 12. května. Náčelníkem politického oddělení 18. armády byl tehdy ještě neznámý Leonid Iljič Brežněv.⁷³

4.9. 10. KVĚTNA

10. května nabraly události v Poličce značný spád. Sovětské osvoboditelské tanky a vojska se valila celý den a noc Poličkou směrem na Hlinsko a dále pokračovala k cíli své cesty - Praze.

Zatím v Poličce nastalo odzbrojování přítomných německých vojsk a čištění okolních lesů od odzbrojených německých tlup. Místem, kde byla německá vojska

⁷⁰ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁷¹ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947.

⁷² SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁷³ Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Věnné město českých královen Polička, str. 87.

v Poličce odzbrojována, byl prostor u sokolovny, kam musely najet veškeré povozy. V Poličce složili zbraně také Maďaři, bylo zde nashromážděno více jak 7 000 maďarských zbraní. Všude v okolí se povalovalo plno pohozených zbraní nejrůznějších druhů. Nejvíce tu bylo pancéřových pěstí a ručních granátů, dále tu bylo velké množství pušek i kulometů. Většina silnic v okolí byla obklopena odhozenými zbraněmi, převrácenými auty, tanky a povozy. Všude bylo také plno koní, které si lidé chytali.⁷⁴

Ten samý den zahynul při automobilovém neštěstí na silnici na Horním předměstí ruský voják, gardový svobodník Nikolaj Ivanovič Razumovský. Pocházel z města Muromu ve SSSR, kde se narodil roku 1923. Krátce po neštěstí byl pohřben v parku Bedřicha Smetany před gymnáziem.⁷⁵

Taková je ale oficiální verze celého příběhu, ale od svého dědečka, kterému v době osvobození Poličky bylo 22 let, jsem se dozvěděla, jaká byla realita. Konfrontovala jsem tuto informaci i s dalšími dosud žijícími pamětníky a shodli se na přesném dění události. Je pochopitelné, že pravdivá verze se později uvádět nemohla. I když byla realita jiná od neoficiální verze, tak je naprosto neoddiskutovatelným faktem to, že v květnových dnech v Poličce zemřel mladý člověk. Dostalo se mu důstojného odpočinku v místním parku.

Podle informací mého dědečka byla skutečnost taková. Později se všude uvádělo, že padl hrdinskou smrtí při osvobozování našeho města. Jen místní ale velmi dobře věděli, jaká byla skutečnost. Mladý voják notně posilněn alkoholem vypadl z nákladního vozu tak nešťastně, že na místě zemřel. Nelze se divit, že po hrůzách války, které vojáci prožívali, chtěli nabytou svobodu náležitě oslavit. Neznali ale míru, a tak do té doby zapovězeného a nedostatkového alkoholu začali užívat v nadměrném množství. V mnohých úmrtních listech poličské nemocnice tak u sovětských vojáků najdeme jako příčinu smrti otravu alkoholem. Tito vojáci i ti, kteří skutečně padli v květnových dnech v Poličce, našli místo odpočinku ve společném hrobě na centrálním hřbitově.

Vojákovi Razumovskému se dostalo výsadní právo samostatného hrobu v místním parku. Osud tohoto hrobu je už pak další smutnou kapitolou historie města Poličky. Po roce 1948 se mnohé z dějin předělávalo k obrazu tehdejší vládnoucí strany. A tak se z vojáka, který zemřel v květnových dnech v Poličce, najednou stal hrdina, který padl při osvobozování města. Z jeho hrobu se stalo pietní místo, které bylo každoročně 9. května místem slavnostního ceremoniálu, bylo i místem, kde skládali svůj slavnostní slib mnozí

⁷⁴ AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947.

⁷⁵ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

poličští pionýři, všechny významné politické návštěvy města kladly k pomníku věnce a květiny.

Pravda o skutečných osudech Razumovského přecházela v neoficiálním podání u Poličských z generace na generaci. A tak není divu, že se jeho hrob po roce po roce 1989 stal oprávněně symbolem doby minulé i všech lží s tou dobou spojených. Proto bylo jeho tělo exhumováno a uloženo do společného hrobu na centrálním hřbitově. Na místě bývalého hrobu byl odhalen památník.

4.10. 11. KVĚTNA

Už 11. května se ujal své nové funkce národní výbor, aby zorganizoval do té doby dost živelný život města. Hlavní funkcí městského národního výboru v těchto dnech bylo obstarávat vše, co potřebuje Rudá armáda. Tímto úkolem byl velice zaměstnán.⁷⁶

Národnímu výboru nastal úkol zajistit občany před tlupami rozptýlených Němců. Nařízena byla proto částečná místní mobilizace. Čty dobrovolníků, organizované už dříve v době okupace, byly nyní doplněny a začala jejich činnost: stálé hlídky ve městě, pátrací výpravy do okolních německých obcí a lesů. Byly vyslány čtyři na pomoc ohrožené Svatce a do Jimramova.⁷⁷

Dne 11. května přišly do Poličky jako posádka některé jednotky Rudé a Československé armády. Byly ubytovány v gymnáziu, v Masarykových školách i v soukromých bytech. Jejich velitelem byl major Munt'an.⁷⁸

4.11. 14. KVĚTNA

Dne 14. května se konala v zasedací síni městského úřadu schůze národního výboru, který byl opět rozdělen na místní a okresní. Předsedou místního se stal Josef Hlavsa, předsedou okresního Adolf Klimeš. Na schůzi se dostavil vojenský ředitel města major Munt'an, vojenský velitel Poličky. „*Došlo k srdečným vzájemným projevům a k holdu Rudé armádě.*“ Major Munt'an ve svém projevu zdůraznil, že chce spolupracovat s národními výbory a žádal, aby byly odstraněny protitankové uzávěry při východech z města, zaveden pořádek v obci, dále si přál, aby hospodářský život ve městě se znovu

⁷⁶ SOkA S: fond MNV Poličce, kt. 2/6.

⁷⁷ SOkA S, fond MNV Polička kt. 57/02 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 9.

⁷⁸ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

rozběhl (což nebylo možné viz kapitola o pobytu Rudé armády v Poličce). Žádal vyhotovení seznamu Němců ve městě, zabavení radiopřístrojů Němcům a odevzdání zbraní.⁷⁹

4.12. 20. KVĚTNA

Dne 20. května se otevřelo v Poličce 6 hospod a restaurací.⁸⁰ Hotel Lichtág (dnešní Poličan) byl na tři dny zavřený, protože byl celý obsazen vojáky Rudé armády. Další hostince zůstaly stále mimo provoz, protože byly zcela obsazeny a jejich provoz zatím nebylo možné obnovit. Šest restaurací, které mohly otevřít, ale měly omezený provoz, protože byl nedostatek personálu a hlavně nedostatek piva.⁸¹

4.13. 26. KVĚTNA

Dne 26. května projížděli Poličkou další němečtí uprchlíci ze Slezska, byli ve velice zuboženém stavu. Byli to ti samí uprchlíci, kteří Poličkou prošli před dvěma měsíci, tentokrát se vraceli zpět domů. „*V následujících dnech viděl jsem další uprchlíky vraceti se do Německa. Vypadali jako cikáni, ale nikdo je nelitoval. Zasloužili si svůj osud...*“⁸²

⁷⁹ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁸⁰ Báča, Antonín (Střelnice), Tměj Jan, Jílek František (pivovar), Holý František, Novotná Anna, Králová Antonie).

⁸¹ SOkA S: fond MNV Polička, kt 1.

⁸² SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

4.14. ZŘÍZENÍ MNV A ONV A JEJICH ČINNOST V ROCE 1945

V prvních dnech po osvobození existovaly v Poličce dva národní výbory: okresní a městský. Předsedou okresního výboru byl Adolf Klimeš a místního národního výboru bývalý starosta, profesor místního gymnázia Eduard Vencovský. Okresní národní výbor měl 12 členů a místní 27 členů.⁸³

Dne 11. května byly svolány oba národní výbory ke společné schůzi do zasedací síně dnešního městského úřadu. Tato schůze měla hlavního hosta, kterým byl nadpraporčík Československé armády Kovala, který ten den přijel do Poličky. Ve své rozsáhlé úvodní řeči popsal všem přítomným členům výborů založení a činnost naší armády v zahraničí a osvětlil akci Slovenského národního povstání.⁸⁴

Na to seznámil přítomné s prohlášením z Košického programu Československé vlády národní fronty a osvětlil, kdo může být členem národních výborů a kdo z nich ve smyslu národního prohlášení musí být vyloučen. Podle tohoto prohlášení bylo přikročeno neprodleně k některým změnám v národních výborech. Byla sestavena šestičlenná kandidátní komise, která po delší poradě sestavila nový národní výbor. Podle pokynů byl sestaven jen jediný výbor místo dosavadních dvou. Nový ponese jméno „Národní výbor okresu a města Poličky“. Měl celkem 36 členů.⁸⁵

Při volbách byl určen návrhovou komisí za předsedu NV ředitel školy Josef Hlavsa, za I. místopředsedu Adolf Klimeš, za II. místopředsedu dělník František Jíně. S návrhem komise byl projeven souhlas všech přítomných a navržení kandidáti byli tudíž zvoleni.⁸⁶ Zároveň bylo vydáno první společné svolání k občanům.⁸⁷

Toto první svolání národního výboru bylo velkými plakáty rozšířeno v Poličce i ve všech obcích poličského okresu.⁸⁸

⁸³ SOkA S: Kronika města Poličky 1941-1945.

⁸⁴ SOkA S, fond MNV Polička kt. 57/02 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str. 9.

⁸⁵ za členy byli navrženi: František Aigl, rolník, Otakar Bartoněk, instalatér, Mil. Bednář, právník, František Břeň, Rudolf Březina, Josef Engelhart, učitel, Josef Hlavsa, ředitel měst. školy, Jan Janela, radiomechanik, Borek Kadlec, zubní technik, Adolf Klimeš, ředitel berního úřadu v.v., František Jíně, dělník, Bedřich Křížek, zaměstnanec ČSD, Oto Kukla, malíř, Josef Mach, říd. učitel v.v., Josef Náhlík, pekař, Karel Neřold, přednosta bez úřadu, Božena Nováková, Lad. Pavlásek, Josef Pavliš, zaměstnanec ČSD, František Popelka, úředník, Alois Rádek, Emanuel Sodomka, dělník, Václav Starý, František Stodola, úředník pojišťovny, Jan Šejnoha, Bohdan Šprojar, zaměstnanec muničky, Josef Šváb, tov. mistr, Ant. Švasta, ředitel pojišťovny, František Švejda, MUDr. Al. Uchytíl, primář nemocnice, František Vacek, kamnář, Eduard Vencovský, profesor, Josef Viktora, drogist, Marie Votavová, profesorka, JUDr. Václav Žižka, býv. okr. hejtman, za tajemníka navržen Oldřich Stach.

⁸⁶ SOkA S, Kronika města Poličky 1941-1945.

⁸⁷ SOkA S, fond MNV Polička kt. 5702 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str.9-10.

⁸⁸ dtto, str.11.

Dne 14. května se konala první schůze národního výboru s ruským velitelem města majorem Munt'anem. „Došlo k srdečným vzájemným projevům a k holdu Rudé armádě. Major Munt'an zdůraznil, že chce spolupracovat s národním výborem.“⁸⁹

Národní výbor byl ale 14. května znovu rozdělen na okresní a místní. Předsedou okresního, který měl 12 členů, byl Adolf Klimeš, místního s 36 členy Josef Hlavsa.⁹⁰

Místní národní výbor od začátku sídlil v místnostech bývalého okresního úřadu. Obstarával vše, co Rudá armáda potřebovala, v krátké době odstranil všechny stopy po okupantech. Už druhý den po osvobození bylo restaurováno pouliční elektrické osvětlení, silnice byly uvolněné od trosk německých vozidel, byla zlepšena železniční doprava.⁹¹

Okresní národní výbor úřadoval v této době na radnici na náměstí ve II. poschodí v místnostech bývalého Národního souručenství. Začal bez jakýchkoliv úředních pomůcek, bez jakéhokoli zařízení. Jediným zařízením byly pouze dva vypůjčené stoly.⁹²

Jeho práce byla velmi těžká, protože bývalý poličský okres byl za okupace roztrhán na 3 části: jedna třetina přešla k okresu Litomyšl, druhá k okresu Boskovice na Moravu a 10 bývalých německých obcí bylo zařazeno už v roce 1938 do Sudet. To ztěžovalo práci, protože úřední akta se nacházela v Litomyšli, v Boskovicích a ve Svitavách, odkud byla postupně předávána do Poličky. Okresní národní výbor Polička byl uznán za právoplatný orgán městské správy. Všechny sousední okresy uznaly jeho obnovení kromě okresu Boskovice, který neustále zasahoval do správy zdejšího okresu a odmítl spolupracovat. Začátkem července se ONV přestěhoval do uvolněných prostor okresního domu.⁹³

*„Činnost obou národních výborů byla občanstvem bedlivě sledována a kritizována, často ovšem bez reálného podkladu. Jsou to nové instituce složené z nových lidí, kteří se za nových poměrů teprve učí vésti a spravovati náš veřejný život. Přesto nutno říci, že oba národní výbory plní své poslání, konají vše, co dnešní doba vyžaduje, snaží se nic neopomenouti, plánují a budují novou sociální, hospodářskou a kulturní výstavbu města i okresu.“*⁹⁴

⁸⁹ SOKA S, fond MNV Polička kt. 57/02 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor , str.11.

⁹⁰ dtto, str.11.

⁹¹ dtto, str.11.

⁹² dtto, str.11.

⁹³ SOKA S, fond ONV Polička, kt. 4.

⁹⁴ SOKA S, fond MNV Polička kt. 57/02 Jak vznikl v Poličce revoluční národní výbor, str.11.

4.15. NEMOCNICE V POLIČCE

Už 14 dní utíkali Němci zběsile přes Poličku dnem i nocí směrem na Hlinsko. V plynulém průjezdu městem jim bránily „zábrany“, které sami dali nastavět proti armádě sovětské. U zábran docházelo k ucpání. Sovětské letectvo stíhalo prchající vojsko a při střelbě docházelo k četným zraněním.⁹⁵

Nemocniční sanitku „zaňali“ sověští vojáci. Měla německé papíry a byla to tedy „germánska mašina“. Vrátila se z Prahy za několik dnů, prostřílená.⁹⁶

Lékaři měli spoustu práce. Snad poprvé v historii nemocnice došlo k tomu, že nikdo nevěděl, kolik pacientů v nemocnici leží. Někteří byli zapsáni 2x, někteří nebyli zapsáni vůbec.⁹⁷

Během několika dnů leželo v nemocnici už 70 sovětských vojáků. Nemocnice měla snahu dát jim lepší stravu, ale nebylo z čeho. Sovětský velitel města, kterého nemocnice informovala a požádala o pomoc, to vyřešil krátce. „*Vezměte si v Germánii, co potřebujete, máte ji v sousedství.*“ Mínil tím nejspíš Pomezí. A maso tedy bylo.⁹⁸

V květnu se i hodně umíralo. Během dvou dnů bylo v prosektuře už 17 mrtvol a byl předpoklad, že k nim přibudou další. Bylo potřeba rychle pohřbívat, ale nebyly rakve a truhláři byli – jako většina obyvatel – v ulicích. Národní výbor dal truhlářům příkaz, ale truhláři neměli prkna. Pila byla obsazena sovětským vojskem.⁹⁹

Trvalo měsíc než se situace v nemocnici srovnala, přesto pořád přicházela další a další střelná zranění. Němci odhazovali na svém útěku co mohli, hlavně střelivo. Bylo ho spousta podél silnic i po lesích, kde se schovávali. Střelivo bylo odklizováno, sváželo se na určená místa a tam bylo zneškodňováno. Při těchto pracích docházelo denně k úrazům. Střelivo bylo neznámé výroby a zahynuli při tom i velmi zkušený a opatrní pyrotechnici, kteří práci řídili.¹⁰⁰

Ještě častější byly úrazy, které si zavinila zvědavá a neukázněná mládež tím, že s nalézáním střelivem prováděla všelijaké pokusy. Nejčastěji se pokoušeli přivést střelu k výbuchu tím, že kladívkem uhodili na rozbušku nebo střelu vhodili do ohníčku. Přišli při tom o prsty, o ruce, o zrak a nejednou i o život.

⁹⁵ Macek, Jan: Nemocnice v Poličce 1831-1951. Městské muzeum Polička, str. 106, 107.

⁹⁶ dtto, str. 106.

⁹⁷ dtto, str. 106.

⁹⁸ dtto, str. 106.

⁹⁹ dtto, str. 107.

¹⁰⁰ dtto, str. 107.

Na svém ústupu zanechali Němci při cestách také různý zdravotnický materiál. Byl občany posbírán, soustředěn v nemocnici a z velké části použit.¹⁰¹

4.16. VZPOMÍNKA NA PADLÉ

Dne 14. července 1945 ve 20 hodin uspořádal místní národní výbor ve velkém sále Tylova domu vzpomínkový večer na padlé v bojích a umučené v koncentračních táborech. Program obsahoval recitace básní a hudební část večera obstaral Poličský kvartet. Součástí večera byla i recitace básní, které složil poličský básník František Lonský. Jedná se o básně *Polička svým padlým*, *Osvobození političtí vězňové děkují Poličce*, *Padlí bojovníci poličskému pracujícím lidu*. Jedná se o typické básně, které v této době vznikaly. Objevuje se zde hold Rudé armádě, euforie z konce války a z vítězství. Je v nich už parná začínající komunistická propaganda. Dnes můžeme říct, že se nejedná o básně vysoké úrovně, přesto jsou dobrým dokladem tehdejšího smýšlení a nálady.¹⁰²

To bude u nás krásy!
Svobodné Poličky zříme zjev
na věčné v slávě časy:
Nadarmo nedali jsme svou krev!
(*Padlí bojovníci poličskému pracujícím lidu*)

Tak už jsme doma, zase mezi Vámi...
Poličko, červená sukýnka sluší!
Tvůj úsměv sladký láskou hřeje, mámi,
svobodu miluješ upřímnou duší.
(*Osvobození političtí vězňové děkují Poličce*)

S Vámi jsme byli, padlí vojáci,
vpředu jste stáli...! Srdce krvácí,
neoschly slzy. Však – jdem po práci
(*Polička svým padlým*)

¹⁰¹ Macek, Jan: Nemocnice v Poličce 1831-1951. Městské muzeum Polička, str. 107.

¹⁰² SOKA S, fond MNV Polička kt. 93/11.

5. POBYT VOJSKA V POLIČCE

Na přítomnost vojska ve městě si museli poličští občané zvyknout hned na přelomu září a října 1938. Během války se přítomnost vojska ve městě stala už běžnou záležitostí. Pokud někdo doufal, že konec války něco změní, mýlil se. Německá vojska byla hned nahrazena vojáky Rudé armády, kteří ve městě také nějaký čas pobýli. Navíc kvůli neustálému hrozícímu nebezpečí od potulných německých vojáků bylo vytvořeno vojsko i z poličských občanů.

5.1. PROBLÉMY S CHOVÁNÍM VOJÁKŮ RUDÉ ARMÁDY

Radost z osvobození byla u poličských občanů jistě veliká, skončila válka a Rudá armáda přinesla mír. Přesto však už několik málo dní po jejím triumfálním příjezdu začaly problémy. Už 23. května 1945, tedy po 14 dnech po jejím příchodu, odeslali předsedové okresního a místního národního výboru stížnost panu ministrovi, ve které popisují úděsné chování vojáků Rudé armády. Jak už jsem uvedla dříve, Polička leží na hlavním silničním tahu, proto vojska Rudé armády procházela Poličkou velmi dlouho a jedna jeho část byla v Poličce i ubytovaná. Poličští občané se pochopitelně snažili hostit své „osvoboditele“, ale nacházeli se v situaci, kdy měli málo i pro sebe. Vojáci Rudé armády na to nijak nehleděli a jejich požadavky se už během několika dnů staly neúnosné. Požadovali spoustu různých věcí a také služby místních řemeslníků, ševců a krejčích. Ač se požadavky v mnohém lišily, jedno měly stejné. Vojáci nebrali jako odpověď slovo NE. Vše, co chtěli, muselo být vykonáno hned. Požadovali látky, boty, kůži a potraviny v takovém množství, že národní výbor musel vydat přidělové lístky, vojáci však žádali lístky na takové množství věcí, že by to stačilo pro celou jednotku, oni to žádali pro jednotlivce. Bylo několik případů, že zboží bylo prodejčům prostě sebráno i bez těchto lístků. Nejvíce vojáci požadovali uzeniny.¹⁰³

Veliká poptávka ze strany Rusů byla po civilních šatech nebo alespoň po látkách na ně a po kůži na boty. K šití obleků a bot byli přinucováni místní krejčí a ševci, kteří nesměli dělat jiné zakázky. Jediný větší obuvnický závod v Poličce byl obsazen a zaměstnanci museli šít výhradně pro ruské vojáky. Navíc byly celému závodu zabaveny veškeré suroviny.¹⁰⁴

¹⁰³ SOKA S: fond MNV Polička, kt. 57/4.

¹⁰⁴ dtto.

Ze statků a chalup, kolem kterých vojsko projelo, sebrali veškeré seno, v mnoha případech i všechno obilí. Pochopitelně bez jakékoli náhrady.¹⁰⁵

Radní zkoušeli problém vyřešit sami a pokusili se sehnat zásoby z okolních vesnic, ani to se jim ale nepodařilo. Okolní vesnice byly prakticky všechny vylidněné, jednalo se o bývalé německé obce, a navíc Rusové hlídkovali u cest a když viděli někoho, jak veze potraviny či jiné suroviny, všechno okamžitě zabavili.¹⁰⁶

Vojáci také zabavili všechno dřevo, stavební i palivové, z pily v Poličce i v Borové. Poličská pila firmy Pražan byla ruským vojskem celá obsazena a majiteli i závodní radě byl znemožňován přístup i zahájení prací.¹⁰⁷

Mnozí poličští občané museli zcela uvolnit svoje byty. Do těchto bytů byly ubytovány skupiny vojáků a důstojníků. Tito „nezvaní hosté“ spotřebovali majitelům bytů veškeré osobní zásoby paliva a to přiděly byly nepatrné. Národní výbor musel v mnoha případech ztrátu paliva vyrovnat z místního hospodářského družstva, ale v den sepsání stížnosti, tedy 23. května, i tyto zásoby došly.¹⁰⁸

Menší skupinky vojska přicházely ve dne i v noci do bytů občanů a žádaly nemožné věci (dopis v tomto bodě bohužel není nijak konkrétní).¹⁰⁹

Nedostatek uhlí zatím nijak nenarušil chod města, protože místní podniky v této době ještě nebyly v provozu. Jedině místní pivovar jel na plné obrátky, vyrobené pivo však bylo pouze a jedině pro ruské vojáky. Pisatelé dopisu na tomto místě zdůraznili, že i zásoby paliva v pivovaru brzy dojdou.¹¹⁰

Zboží, které bylo v okrese i ve městě uskladněno, bylo Rusy nekontrolovaně rozebíráno a nešlo jim v tom nijak zabránit. Přístup do podniků a skladů byl majitelům a zaměstnancům znemožněn. Povolení z vyšších míst pochopitelně neměli.¹¹¹

Zbrojní podnik v Poličce, který dříve patřil Škodovým závodům, byl také obsazen ruským vojskem. V závodu zůstaly ponechány některé třaskaviny přímo na pracovních stolech bez dalšího dozoru, proto se vedení národního výboru obávalo případného výbuchu. V tomto podniku byla mimo jiné značná zásoba soli, které se ve městě nedostávalo. Město žádalo několikrát její vydání, ale bezvýsledně. Do závodu nebyl

¹⁰⁵ SOKA S: fond MNV Polička, kt. 57/4.

¹⁰⁶ dtto.

¹⁰⁷ dtto.

¹⁰⁸ dtto.

¹⁰⁹ dtto.

¹¹⁰ dtto.

¹¹¹ dtto.

nikomu povolen přístup. Dělníci, kteří zde byli zaměstnaní, byli v této době už šest týdnů bez platu, ačkoli peníze na výplaty byly, ale účetním nebyl povolen vstup do účtárny.¹¹²

Hospodářské povozy, koně, auta a kola byly zabavovány z domů i lidem na cestách a to bez platného ověření.¹¹³

Kategoricky byly žádány cigarety a to často v množství 1000 kusů i více na osobu a to bez jakéhokoli příkazu velitelství nebo příkazy, o jejichž pravosti šlo v mnoha případech pochybovat.¹¹⁴

Všechny školní budovy a budova bývalého okresního úřadu byly rovněž obsazeny. Nábytek byl překládán z místa na místo, dokonce i mimo budovu, často byl rozebírán a ničen. Uzamčené kabinety se školními pomůckami ve školách byly násilně otevřeny a pomůcky ničeny.¹¹⁵

V závěru dopisu je poznámka, že popsané události se netýkají chování jednotlivců. Je tedy jasné, že se děly věci ještě mnohem horší.

Žádost je datována 23. května 1945, podepsána předsedy okresního i místního národního výboru a byla zaslána ministroví, není ale řečeno, kterému. Pan ministr byl požádán, aby použil svůj vliv ve vládě u velitelů Rudé armády a pomohl poličským měšťanům, protože „*sjednání nápravy jest existenční otázkou našich lidí v celém okrese*“.¹¹⁶

Žádnou reakci nebo odpověď na dopis se mi nepodařilo objevit.

5.2.POSÁDKOVÉ VELITELSTVÍ

V poválečný dnech byla v Poličce zorganizovaná stálá vojenská posádka. Dne 11. května proběhla částečná mobilizace a 14. května už organizace posádkového velitelství a všech připojených složek dospěla tak daleko, že bylo možné vydat organizační směrnice a mohly být rozděleny úkoly. Byla ustanovena 1. pěší rota města Poličky, která měla 4 čety, z nichž každá měla za velitele bývalého důstojníka Československé armády, byla 3 družstva po 13 mužích a náhradní četa o síle dvou mužstev. Rota měla celkem 5 důstojníků, 20 poddůstojníků a 189 mužů, tedy celkem 214 mužů.¹¹⁷

¹¹² SOkA S: fond MNV Polička, kt. 57/4.

¹¹³ dtto.

¹¹⁴ dtto.

¹¹⁵ dtto.

¹¹⁶ dtto.

¹¹⁷ SOkA S: fond MNV Polička, kt. 57/4, posádkový rozkaz č.1 z 14.5. 1945.

Odvod proběhl 14. a 15. května a pro účely kasáren byla vyhrazena místní sokolovna a přilehlé baráky. Muselo být povoláno dost osob, aby byla plně kryta stálá potřeba těchto jednotek: vojenská jednotka, národní stráž, tlumočící osoby pověřené službou pro národní výbor, zbrojní služba, proviantní služba a veterinární služba. Pro vstup do národní stráže musel být žadatel prověřen národním výborem.¹¹⁸

Už na začátku se objevily problémy s ubytováním a se stravováním. Největší problém ale bylo v tom, že nikdo nemohl poskytnout finanční vyrovnání narukovaným, kteří už živili svoji rodinu. Z toho důvodu byla jednotka tvořena hlavně svobodnými muži nevojáky, ve vedení byli bývalí důstojníci a poddůstojníci Československé armády. Velitel roty umožňoval ženatým brancům noční pobyty u rodin mimo kasárna, pokud tím nebude trpět řádný výkon služby.¹¹⁹

Důstojníci nosili svoje uniformy a zbraně, mužstvo nosilo zatím své vlastní pracovní šaty označené na levém rameni červenou páskou s rusko-českým nápisem „Československá armáda“.¹²⁰

K výzbroji patřilo: puška, bodák, opasek pro každého člena mužstva. Každé mužstvo mělo také jeden lehký kulomet a jednu automatickou pistoli.¹²¹

Posádkovým velitelem byl mjr. pěch. Emanuel Jaeger.¹²²

Národní stráž byla ubytována v budově gymnázia a měla na pravém rameni pásku s nápisem „Národní stráž“.¹²³

Od 15. května bylo přísně zakázáno jednotlivcům používat zbraně. Vojenští velitelé museli osobně dohlížet na vojáky a u každého výstřelu musel být vyšetřen jeho důvod. Nevojákům, kteří už byli mobilizováni, ale ještě neprošli výcvikem střelby, nebyly zbraně vůbec svěřovány. Střelivo, které bylo vydáno, muselo být přesně spočítáno a po skončení úkolu musela hlídka zase vše odevzdat do skladu. Nebylo tedy možné, aby se jednotlivci procházeli po městě ozbrojeni.¹²⁴

16. května byly vydány vojenské průkazy, aby nebyly zneužity československé vojenské stejnokroje.¹²⁵

¹¹⁸ SOkA S: fond MNV Polička, kt. 57/4, posádkový rozkaz č.1 z 14.5. 1945.

¹¹⁹ dtto.

¹²⁰ dtto.

¹²¹ dtto.

¹²² dtto.

¹²³ dtto.

¹²⁴ SOkA S: fond MNV Polička, kt. 57/4, posádkový rozkaz č.2 z 15. 5. 1945

¹²⁵ dtto, rozkaz č. 2, z 16. 5.1945.

18. května ruský vojenský velitel major Munt'an nařídil v Poličce s okamžitou platností zákaz jakékoli střelby. Porušení mělo být co nejpřísněji potrestáno. Civilisté museli okamžitě odevzdat veškeré zbraně a válečnou kořist, kterou zde nechali ustupující Němci. Byl vydán zákaz jakékoli manipulace s pancéřovými pěstmi, na místo museli být okamžitě povoláni pyrotechnici.¹²⁶

Neustále pokračovalo pročešávání lesů a zatýkání „*nežádoucích živlů a zbytků německých vojsk*“. Nevybuchlé střely a miny byly označovány praporky a nebo tabulkami s nápisem „*Pozor životu nebezpečné*“.¹²⁷

Posádkové velitelství fungovalo v Poličce do 31. května 1945, kdy bylo zrušeno rozhodnutím Oblastního velitelství v Hradci Králové na základě odůvodněné žádosti o zrušení a zastavení další činnosti.¹²⁸

5.3. ROZKAZY VOJENSKÉHO VELITELE MĚSTA POLIČKY

Správa Rudé armády v květnu „ovládla“ město. O chování vojáků už byla řeč. Rusové ustanovili ve městě své vojenské velitelství. Dne 18. května 1945 vydal sovětský vojenský velitel města Poličky major Munt'an dva rozkazy, které byly vyvěšeny po celém městě a musely být do puntíku splněny. Byly vydány „*v zájmu pořádku a bezpečnosti obyvatel, boje se špiony, záškodníky a ostatními nepřáteli*“.¹²⁹

Lidé museli do tří dnů, tedy do 21. května, odevzdat všechny druhy zbraní, které zde zanechala ustupující německá armáda. Stejně tak museli odevzdat veškerou kořist a majetek, který byl někde pohozený. Termín tří dnů však nebyl dodržen. (viz kapitola Sokolovna, kde Oldřich Hrubý jde odevzdat zbraň až 30. června.) Dále bylo nařízeno, že ti, kdo obdrželi povolení nosit střelnou zbraň, museli ji dát zapsat na vojenské velitelství.¹³⁰

Bylo zakázáno používání rozhlasových vysílacích stanic, tiskacích i rozmnožovacích strojů. Majitelé těchto předmětů je museli během 3 dnů odevzdat místním úřadům.¹³¹

Všichni ti, co se do města přistěhovali až po okupaci, se museli okamžitě hlásit na úřadech a museli doložit, za jakým účelem do města přišli.¹³²

¹²⁶ SOkA S: fond MNV Polička, kt. 57/4, posádkový rozkaz č.5 z 18. 5. 1945.

¹²⁷ dtto, rozkaz č.7 z 22.5.1945.

¹²⁸ dtto, rozkaz č. 13 z 31. 5. 1945.

¹²⁹ Městské muzeum a galerie Polička – Materiály k roku 1945.

¹³⁰ dtto.

¹³¹ dtto.

¹³² dtto.

Bylo zakázáno poskytnout komukoli nocleh nebo ubytování, bez dovození národního výboru. Tento zákaz platil i v případě vojáků Rudé armády, kteří, jak jsem psala v předchozí kapitole, často zabrali bez povolení celý byt.¹³³

Sovětské občany a vojenští zajatci se museli hned dostavit na velitelství Rudé armády za účelem registrace.¹³⁴

Průmyslníci, obchodníci i řemeslníci ihned museli znovu otevřít svoje závody a obchody. Ani tento rozkaz nebylo možné provést. Byl akutní nedostatek uhlí, které bylo nezbytné k provozu továren, a také byl nedostatek zboží, které by bylo možné prodávat v obchodech. Vše si nárokovala Rudá armáda.¹³⁵

Dále byl vydán zákaz pohybu na ulicích od 22. hodiny večer do 5. hodiny ráno. Lidé, kteří v noční dobu museli jít do zaměstnání, dostali zvláštní propustky od vedení národního výboru s potvrzením vojenského velitele.¹³⁶ Stejný zákaz byl vydán německou armádou v prvních květnových dnech.

Porušení nebo sabotáž rozkazu podléhala trestu vězení a neprodlenému předvedení před soud.

Dále bylo zakázáno uschovávání a rozšiřování nepřátelských letáků, novin a jiných tiskovin, rozšiřování provokativních zpráv proti Rudé armádě, ukrývání nepřátelských vojáků a důstojníků a ostatních nepřátel. Porušení tohoto zákazu se pokládalo za napomáhání nepříteli a trestalo se podle válečného zákona.¹³⁷

Druhý rozkaz z 18. května nařizoval, že se určité skupiny obyvatel musely okamžitě a bez výjimek dostavit na velitelství Rudé armády v Poličce k registraci. Jednalo se o:

- 1) Všichni řadoví vojáci a důstojníci sloužící v německé a maďarské armádě a nacházející se z jakéhokoliv důvodu na území Československé republiky.
- 2) Všechny osoby německé a maďarské národnosti, které sloužily ve vojsku: muži ve věku od 17 do 45 let, ženy ve věku od 18 do 35 let.
- 3) Všichni úředníci sloužící na policii a četnictvu, kteří byli ve službě po čas okupace Československa Němci.

¹³³ Městské muzeum a galerie Polička – Materiály k roku 1945.

¹³⁴ dtto.

¹³⁵ dtto.

¹³⁶ dtto.

¹³⁷ dtto.

Registrace se prováděla na vojenském velitelství každého dne od 9 hodin ráno do 7 hodin večer. Poslední den registrace byl 21. květen 1945.¹³⁸

Druhá část rozkazu se týkala potulujících se německých vojáků v okolí Poličky. Pokud někdo nějakého vojáka viděl, musel to neprodleně nahlásit a pokusit se vojáka sám zadržet.¹³⁹

5.4.SOKOLOVNA

Dne 30. června 1945 odpoledne se stalo veliké neštěstí v dřevěných barácích u sokolovny, postavených za Protektorátu pro dělnice Škodových závodů. Bylo tam totiž velké množství výbušnin, granátů, min apod., svezonych z celého okolí. Při zkoušení jedné miny rotmistrem pyrotechnikem Františkem Cajzem tato mina vybuchla a účinek výbuchu byl hrozný. Zabití byli na místě rotmistr František Cajz, rotmistr Aug. Chytil a Oldřich Hrubý, syn mlynáře z Horního předměstí, který nešťastnou náhodou právě do baráku vcházel. Těžce zraněn byl praporčík František Herián, lehčeji odb. učitel Josef Vlk. Praporčík František Herián zemřel ještě týž den. Výbuchem bylo zdemolováno několik baráků.¹⁴⁰

Manželka Jiřího Hrubého, mladšího bratra Oldřicha, vzpomíná na události:

„V roce 1945 měl každý kluk zbraň. Manžel Jiří také někde nějakou našel a přinesl ji domů. Jeho mamince se to ale nelíbilo. Nechtěla mít doma zbraň, proto nejstaršímu synovi Oldovi řekla, aby ji odnesl do sběrný na dvoře u sokolovny, kde měl zbraň odevzdat. Olda měl už 21 let, proto ho matka považovala za zodpovědného. Šel po trati k sokolovně, když se blížil došlo k výbuchu a on přišel o život. Herián a ostatní tam dělali na těch zbraních, Olda se tam prostě jen připlatl.“

Při zneškodňování výbušnin v okolí Poličky byl v téže době těžce zraněn rotmistr Josef Štaif. Následkem poranění zemřel. Dne 3. července měly tyto oběti války pohřeb. Dopoledne byl pohřben za velké účasti občanstva na zdejším katolickém hřbitově Oldřich Hrubý, 21 letý syn mlynáře. Odpoledne měli společný vojenský pohřeb v Tylově domě: 54 letý praporčík František Herián, 45 letý rotmistr. Aug. Chytil a 43 letý Josef Štaif. Pohřbu se zúčastnila čestná rota pěšího pluku čís. 30 z Vysokého Mýta a vojenská hudba téhož

¹³⁸ Městské muzeum a galerie Polička – Materiály k roku 1945.

¹³⁹ dtto.

¹⁴⁰ SOKA S, Kronika města Poličky 1941-1945.

pluku. Veliký pohřební průvod doprovodil tragicky zesnulé až na hranice města. Zpopelnění byli v krematoriu v Pardubicích.¹⁴¹

¹⁴¹ SOKA S, Kronika města Poličky 1941-1945.

6. KOLABORANTI

V době okupace většina Němců páchala násilnosti na Čechách. Bohužel se k těmto činům propůjčili i někteří Češi, kteří kolaborovali s Němci. K odčinění těchto spáchaných křivd bylo vydáno prezidentem Benešem po návratu z exilu několik dekretů, které nařizovaly zabavení majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů.

Retribučním dekretem číslo 16/45 byla trestána těžká provinění a v důsledku toho byly zřízeny Mimořádné lidové soudy (MLS). U tohoto soudu bylo v Poličce podáno 96 žalob. Z toho bylo 39 odsouzených a to jedna osoba k trestu smrti, 3 doživotně, 36 k trestu těžkého žaláře v celkové výměře 250 let, tři případy byly postoupeny jiným MLS, ve 4 případech bylo trestní řízení přerušeno pro nepřítomnost obviněných a 40 případů bylo postoupeno k projednání Očistné komisi okresního národního výboru. U většiny odsouzených byla vyslovena ztráta a zabavení celého nebo částečného majetku ve prospěch státu. Gestapák Schulz, který spáchal nejtěžší zločiny, byl popraven na popravišti v Chrudimi.¹⁴²

Za provinění proti národní cti bylo před Očistnou komisí Okresního národního výboru v Poličce podle retribučního dekretu 138/45 povoláno 814 osob, z nichž 107 bylo odsouzeno k trestu odnětí svobody v celkové výměře 15 let, 4 měsíce, 17 dní a k pokutě 361 500 Kč, 106 k veřejnému pokárání, v 284 případech bylo řízení zastaveno, 189 případů postoupeno jiným úřadům nebo velitelstvím, v 91 případech bylo trestní stíhání odloženo nebo bylo prokázáno, že obžalovaní byli Němci, v 21 případech bylo přerušeno, protože pachatelé nebyli vypátráni a 16 případů bylo postoupeno řádným soudům.¹⁴³

6.1. LUDVÍK SCHULZ

Ze všech případů, které se z Poličky dostaly před Mimořádné lidové soudy, byl jeden výjimečný. A to nejen rozsahem obvinění ale také trestem, který následoval. Trest smrti. Začíná to jako hodně špatná pohádka: Kterak se chlapec z řidiče vypracoval až na velitele gestapa.

Podle výslechových protokolů jsem se pokusila rekonstruovat životopis Ludvíka Schulzeho. Schulz se narodil 2. září 1907 ve Frýdku. Pocházel z německé rodiny, měl tři

¹⁴² AMV ČR Kanice, fond bývalá KS SNB Hradec Králové, Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947.

¹⁴³ dtto.

bratry. Školy navštěvoval v Brně a to pouze německé, poté se v Brně vyučil elektromechanikem a do roku 1928 pracoval jako řidič. Narukoval na vojnu, sloužil u pěšího pluku v Michalovicích a dosáhl hodnosti svobodníka. Po vojenské službě byl roku 1931 přijat do služeb pošt, kde byl řidičem až do roku 1941. Při posledním sčítání lidu se hlásil jako Čech a až teprve v roce 1939 se přihlásil k německé národnosti. Politicky do té doby nebyl organizovaný v žádné straně.¹⁴⁴

Na základě přihlášky k německé národnosti obdržel na jaře 1940 říšskou státní příslušnost a ještě na podzim toho roku byl povolán k odvodu, uznán schopným a zařazen do II. zálohy.¹⁴⁵

31. května 1941 byl předvolán na Oberlandrat do Pardubic, kde mu bylo sděleno, že je přidělen jako řidič auta k úřadovně Gestapa v Pardubicích. Dne 6. června 1941 zde začal pracovat a setrval zde až do listopadu 1942.¹⁴⁶

Mezitím, co vykonával povolání řidiče, byl také volán jako tlumočnick u kriminálního asistenta Mietha, který pracoval v oddělení II BM. Toto oddělení mělo agendu o českém odboji. Později byl Schulz přidělen jako tlumočnick kriminálnímu vrchnímu tajemníkovi Walteru Krögerovi, který byl vedoucím referátu českého odboje.¹⁴⁷

V této době byl Schulz povolán do Sicherheitspolizei Schule. Ve škole byl do konce srpna 1943, kdy byl poslán do Verony v Itálii, kde vykonával hlídkovou službu. Zde působil do konce ledna 1944, kdy se vrátil zpět do Pardubic. Nastoupil na oddělení zabývající se českým odbojem. Zde spolupracoval s vrchním asistentem Miethem opět jako pomocník a tlumočnick.¹⁴⁸

Dne 11. května 1944 byl přeložen po výstupu, který měl s kriminálním tajemníkem Löjnm, k úřadovně gestapa na Kladně, kde byl až do 4. listopadu a vedl zde evidenci předmětů shozených z nepřátelských letadel.¹⁴⁹

Odtud byl pak přeložen zpět do Pardubic a přidělen tajemník Prausovi, zde měl Schulz stejnou funkci jako na Kladně.¹⁵⁰

U Prause pracoval do 17. prosince 1944 a 19. prosince byl určen k tzv. Jagdkommandu do Poličky. Toto Jagdkommando dostalo za úkol pátrat po partyzánech v okolí Poličky. Schulz měl za úkol v celém okolí vytvořit zpravodajskou síť, aby měl

¹⁴⁴ SObA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁴⁵ dtto.

¹⁴⁶ dtto.

¹⁴⁷ dtto.

¹⁴⁸ dtto.

¹⁴⁹ dtto.

¹⁵⁰ dtto.

v každé obci alespoň jednoho konfidenta, který mu měl podávat zprávu o pobytu a ubytování partyzánů. V Poličce zůstal asi do 5. května 1945 a bydlel zde v hotelu Holý na Palackého náměstí. 7. května jel s vojenskou kolonou až do Písku a odtud se chtěl vrátit zpět, chtěl odejít do Brna, ale 11. června byl chycen v Českých Budějovicích.¹⁵¹

Tolik z výslechu Ludvíka Schulze po jeho zatčení.

Že Schulz o své činnosti za války nemluvil pravdu, vyšlo najevo hned po jeho zatčení. V novinách byla zveřejněna zpráva, aby každý, kdo s ním přišel do styku, podal svědectví o jeho chování. Objevilo se tak několik svědectví, že Schulz pracoval na gestapu už v roce 1940, ale ne na pozici řidiče, ale chodil zatýkat a týral vyslýchané.¹⁵²

SCHULZ V POLIČCE

Schulz přišel do Poličky v prosinci 1944, ubytován byl v hotelu Holý na rohu Palackého náměstí a ulice Komenského. V únoru odešli členové gestapa a byli nahrazeni 35 Vlasovci. Podle Schulze byl jejich velitelem jakýsi Unrau. Schulz o něm při výsleších velice často mluvil, svaloval na něj veškerou vinu za všechny násilnosti páchané na Češích. Mně se přesto o této osobě nepodařilo najít žádné informace, dokonce ani důkaz, že někdo takový v Poličce vůbec byl. I někteří svědkové v procesu prohlásili, že žádného muže tohoto jména neznají.¹⁵³

Schulz se hned po svém příchodu stal velice důležitou postavou ve městě Polička. Bohužel v negativním významu. S jeho příchodem začal teror místních a obyvatel okolních obcí. Často vyhrožoval stanným právem a dokonce i vypálením příslušné obce, pokud se mu nedostane informací, které chce. Postupem času dokonce stačilo, aby někoho viděli, jak se se Schulzem baví a dotyčný měl hned nálepku kolaboranta.¹⁵⁴

Po dobu Schulzeho působení v Poličce se odehrálo několik velice ošklivých incidentů. Ráda bych zde uvedla tři, které mu později nejvíce uškodily při soudu. Na protokolech z výslechů o těchto událostech je nejzajímavější, jak se liší výpovědi přímých svědků od toho, co o incidentech prohlásil sám Schulz.¹⁵⁵

¹⁵¹ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁵² dtto.

¹⁵³ dtto.

¹⁵⁴ dtto.

¹⁵⁵ dtto.

VRAŽDA V ŠIROKÉM DOLE

svědectví Schulzeho:

„Kolem 20. 3. 1945 byli mně Vlasovci předvedeni 2 ruští váleční zajatci. Jelikož jsem byl u protipartyzánského velitelství v Poličce zasazen jako člen Gestapa pro vytvoření zpravodajské sítě v tamější oblasti, byli mně tito zajatci předvedeni.

Odpoledne jsem udělal předběžný výslech zajatců, kteří uvedli, že se po 7 dní dobře skrývali u jednoho rolníka v Pusté Rybné a že v této obci se nalézají partyzáni, jelikož uvedli, že by rolníka poznali a cestu ukázali, dal jsem příkaz SS Schacharführerovi Unrauovi, aby se se zajatci a několika muži odebral do Pusté Rybné a rolníka mi předvedl. Unrau byl velitelem Vlasovců. Unrau ruské zajatce uvěznil u Okresního soudu v Poličce a v pozdních odpoledních hodinách se odebral se zajatci do Pusté Rybné. Asi ve 20.30 se Unrau vrátil sám a nahlásil mi, že ruští vojenští zajatci byli poblíže Oldřiše nedaleko lesa, kam chtěli uprchnout, zastřeleni. Druhý den ráno jsem se odebral na jízdním kole s Unrauem na místo činu a nechal jsem si případ demonstrovat, načež byly na moji žádost obě mrtvoly selským povozem převezeny na hřbitov a tam pochovány. Celý případ jsem hlásil veliteli Sonderkomanda v Chrudimi, který moje hlášení vzal na vědomí. Při osobním styku s Vlasovci tito vyprávěli, že přišli o svoje majetky a rodinné příslušníky, že poznali více než po dobu jednoho roku na kůži komunismus a z toho důvodu žádných ruských zajatců nedělali a že je třeba každého Rusa odstřelit.

Z těchto poznatků jsem si udělal úsudek, že tito zajatci se nemuseli pokoušet o útěk, nýbrž byli úmyslně zastřeleni.

Asi za 14 dní později přiběhl do hotelu Holý jeden Vlasovec, který mně a Unrovi sdělil, že u nedaleké obce Široký Důl došlo k přestřelce, při které byli zastřeleni dva partyzáni. Při tom mi ukázal pistoli, kterou přinesl, byla maďarského původu. Když jsem potom dorazil na kole na místo činu, zjistil jsem, že se nejedná o partyzány, nýbrž o ruské zajatce. Tenkrát jsem přijel na kole, které jsem si půjčil od Četnické stanice v Poličce a tehdy jsem prohlásil, že jestli nedostaneme partyzány dnes, tak nikdy. Unrau chtěl nechat oba Rusy pohřbít svými lidmi, což jsem mu nedovolil. Na můj zásah u starosty Širokého Dolu byli pohřbeni tam. Poté jsem si u velitelství v Chrudimi stěžoval na chování Unraa a Vlasovců. Já jsem rozkaz, aby byli ruští zajatci a jiní uprchlíci stříleni, nedal, ale důrazně jsem to přikázal, aby se se zajatci zacházelo slušným způsobem.¹⁵⁶

¹⁵⁶ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

Další, kteří k tomuto případu podali svědectví, byli četníci z Četnické stanice v Poličce štábní strážmistr František Pohořálek a praporčík Jaroslav Tuž. Událost však podle nich proběhla úplně jinak, než jak vypověděl Schulz. Pohořálek vypověděl, že v březnu (přesný den si už nepamatoval) přivedla hlídka z noční služby dva ruské zajatce, kteří museli v hotelu Holý ležet celý den na zemi obličejem dolů a večer téhož dne je jiná hlídka asi kolem 19. hodiny za ruce připoutané k sobě vedla mimo Poličku směrem k Širokému Dolu. Pohořálek byl tou dobou na obhlídce a potkal je, byl si naprosto jistý, že Schulz byl v této skupině. Prý prohlásil: „*Podívej se, ten syčák je vede někam na popravu.*“ Z této poznámky je patrný nejen vztah Pohořálka k Schulzemu, ale také to, že jeho chování bylo už všem známo.¹⁵⁷

Pohořálek dále vypověděl, že před touto akcí přišel Schulz na Četnickou stanici v Poličce, kde byl právě Pohořálek ubytován „*a tam vykládal, že on musí do služby, zatímco já si jdu lehnout, ale že ručí za to, že za dvě hodiny má 4 partyzány. Při tom mi vykládal, že bych nejraději nedělal nic, že jsem ulejšák apod.*“ Příští den jel velitel stanice Polička Jaroslav Tuž ještě s jedním podřízeným četníkem do Širokého Dolu, kde od cestáře zjistili, kde je místo vraždy ruských zajatců. Na místě činu našli vymačkané jamky v orné půdě od klečící dvojice, provazy sloužící jako pouta, vystřelené nábojnice z pistole i pušky, které podle Tuže v tehdejší době mohlo používat jedině gestapo a Vlasovci, zakrvácené zbytky svetry, kalužiny krve a vyteklý mozek, svědčící o střelné ráně do týla. Podle vyšetřování praporčíka Tuže zavolal si potom Schulz místního rolníka a nechal oba zavražděné dopravit na místní hřbitov, kde je nechal tajně pohřbít, přičemž jim botami znetvořili obličej. Všechny důkazy pak Tuž osobně ukázal okresnímu veliteli v Litomyšli, řekl o tom partyzánské skupině v Litomyšli a pak tyto důkazy předal Borku Kadlecovi, partyzánovi, se kterým byl Tuž ve spojení. Tyto důkazy také Kadlec předal vedení partyzánů a byly konány přípravy k vylákání Schulze z Poličky, protože jeho odstranění ve městě v tehdejší době by mělo za následek velkou perzekuci obyvatelstva. Právě praporčík Tuž prostřednictvím Kadlece dával partyzánům všechny potřebné informace o pohybech Vlasovců i Schulze, jako velitel stanice.¹⁵⁸

ZATČENÍ DVOU PARTYZÁNŮ A AKCE V DAŇKOVICÍCH

Dne 28. dubna 1945 ráno vezli dva mladíci Adolf Březina z Daňkovic a Josef Kadlec ze Spělkova (vesnice nedaleko Poličky) od ruských partyzánů z Daňkovic jiným

¹⁵⁷ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁵⁸ dtto.

partyzánům do Vidlaté Seče na Chrudimsku balík látek, mapy a nějaké dopisy. Oba s partyzány spolupracovali už delší dobu. Při této cestě byli však na silnici před Borovou u Poličky zadrženi německými četníky a když u nich kromě balíku látek našli u Kadlece i nabitou pistoli, byli oba předvedeni na četnickou stanici do Borové. Odkud zavolal německý četník do Poličky a zanedlouho se dostavil Ludvík Schulz s asi 20 Vlasovci. Schulz ihned podrobil zadržené přísnému výslechu za stálého bití. Nejprve byl do vedlejší místnosti předvolán Kadlec. Březina pak slyšel jeho křik. Oba shodně vypověděli, že je bili do hlavy gumovými obuškami, Schulz pěstmi. Potom byl vyslýchán Březina, kterého začali bít, aniž by se ho na něco zeptali. Při týrání byly Březinovi vyraženy dva nebo tři zuby. Měli modřiny a podlitiny na celém těle. Po zjištění nějakých informací dal Schulz spoutaného Kadlece naložit na auto a spolu s Vlasovci a četníky odejel napřed do Spělkova.¹⁵⁹

Před Spělkovem pracoval na poli rolník z Daňkovic. Schulz se ho na něco ptal, ale rolník, který byl hluchý, asi vůbec neodpověděl. Schulz a Vlasovci ho na poli zbili a způsobili mu lehké zranění.

Když ve Spělkově na nic podezřelého nepřišli, odjel celý oddíl do Daňkovic. Spoutaný Kadlec musel ukázat na dům Březinovy matky Anny Březinové. Schulz nechal Vlasovce celý dům obklíčit.¹⁶⁰

V domku u Březinů viděli, že je obklíčuje vojsko. V pokoji v přízemí tou dobou spal ruský partyzán Alexandr Alexanov. Po zjištění, že je obklíčen, vyskočil z pokoje oknem na dvorek, ze dvorku vběhl do síně a po schodech vystoupil na půdu, kde se pravděpodobně sám ranou z pistole zabil. Jeho výstřel dal patrně popud k zahájení střelby do domu Anny Březinové ze strany Němců a Vlasovců. Později vnikli do domu, kde byli pouze dva staří lidé František Klímecký a Anna Dobiášová. Byli vyslýcháni a ohrožováni na životě.¹⁶¹

Po prohledání domu začalo vojsko na rozkaz Schulze rabovat a vynášet veškeré vnější věci před dům k autu. Anna Březinová později vypověděla, že jí byly odcizeny věci v ceně nejméně 250 000 K a hotové peníze 45 000 K a jejímu synovi hotovost 37 000 K, celkem tedy vznikla škola 332 000 K.¹⁶²

¹⁵⁹ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁶⁰ dtto.

¹⁶¹ dtto.

¹⁶² dtto.

Během rabování u Březinů nařídil Schulz vyhlásit v obci, že každý obyvatel musí udělat vše možné pro to, aby se Anna Březinová do dvou hodin vrátila domů, jinak že nechá obec vypálit. Stejně tak vyhrožoval i starostovi obce, že ho vezme „na tanec“ (asi týráni) nevydá-li Annu Březinovou. Schulz byl z celé posádky jediný oblečen v civilních šatech, proto je při všech zákrocích vyloučena výmluva, že to byl někdo jiný. Anna Březinová se ukrývala až do osvobození.¹⁶³

Kadlec a Březina byli večer převezeni do Poličky, kde byli vězněni v hotelu Holý. Druhý den je osvobodili poličští odbojáři.¹⁶⁴

Také Schulz později o tomto incidentu vypovídal. Stejně jako v případě vraždy v Širokém Dole, i zde se jeho výpověď „nepatrně“ liší. Mladíci prý byli vyslýcháni německými četníky ještě před příjezdem Schulze. Když ten dorazil, už mu prý bylo hned řečeno, že musí do Daňkovic. Návrh na cestu prý byl od německého četníka. Na to Schulz objednal z Poličky od firmy Paclík auto (zaměstnanci firmy vypověděli, že auto bylo při jízdě zabaveno Bohumírem Kouckým). Až v tomto autě podle Schulze přijeli Vlasovci vedení Unrauem. Kadlec prý s nimi jel na své přání, ochotně se nabídl pomáhat. Po příjezdu do Daňkovic se Schulz stáhl. „*Já sám jsem se uchýlil do ústraní, další zákrok jsem přenechal Unrauovi. Pozoroval jsem, že se z domu střílí a Vlasovci palbu opětuji.*“ Když přišel Unrau dát Schulzovi hlášení, tak řekl, že v domě uviděl muže s pistolí, který ho chtěl zastřelit, Unrau byl prý ale rychlejší a muže zabil. Toto ale nemohla být pravda, protože v domě byli dva svědci a jeden z nich František Klímek vypověděl, že byl nucen jít s jedním vojákem na půdu, kde našli už mrtvého partyzána Alexanova. Voják prý do něj ještě střílel, ale Alexanov byl podle Klímka už dávno mrtvý.¹⁶⁵

Dále Schulz vypověděl, že Vlasovci měli z velitelství v Chrudimi rozkazy zapálit každý dům, kde se ukrývali partyzáni. Chtěli tady zapálit i dům Anny Březinové, ale sám Schulz jim v tom prý zabránil. Dále tvrdil, že z domu bylo odneseno jen několik věcí, které byly poslány na Gestapo do Pardubic. Pokud si tedy někdo něco přivlastnil, bylo to prý bez Schulzeho vědomí. Sám odnesl 70 K a cigarety, které rozdělil mezi Vlasovce.¹⁶⁶

¹⁶³ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁶⁴ dtto.

¹⁶⁵ dtto.

¹⁶⁶ dtto.

ZATČENÍ FRANTIŠKA MARTINŮ

Pan František Martinů žijící v Poličce byl také zapojen do partyzánského hnutí, které bylo součástí ruské jednotky. Jeho činnost spočívala v opatřování zpráv, obstarávání policejních přihlášek a dokladů a zjišťování pohybu německého vojska.¹⁶⁷

V dubnu 1945 jel Martinů do Karlových Varů, kde se ukrýval Josef Černý z Bystrého u Poličky, kterému se podařilo utéct z koncentračního tábora. Martinů mu měl obstarat doklady. O celé akci ale pověděl Němci Doleschalovi, který bydlel v Poličce a který už předtím Martinů poskytl mnoho informací o Němcích. Martinů mu proto důvěřoval. Doleschal ale vše udal Schulzemu. František Martinů byl proto 30. dubna 1945 zatčen a vyslýchán. Společně s ním bylo zatčeno ještě několik lidí včetně jeho sestry Marie. V pozdější výpovědi před MLS Martinů řekl, že on sám nebyl při výslechu bit, ale byl svědkem toho, jak Schulz týral vyslýchané, bil je a vyhrožoval jim. Jeho sestra Marie byla po výslechu v bezvědomí. Martinů se právě s Marií domluvili, že raději spáchají sebevraždu, protože se báli, že by při týrání mohli něco prozradit. Podařilo se jim využít příležitosti a vyskočili z okna. Oba se pádem z prvního patra těžce zranili, Marii Martinovou museli odvézt do nemocnice, kde svým zraněním podlehla. František Martinů měl zlomenou levou nohu, naraženou pravou ruku, poraněný hrudník a krvácel na hlavě, přesto byl Schulzem znovu zatčen a nebyl ani ošetřen. Martinů vypověděl, že Schulz se při výslechu chlubil, že už sám zabil 45 lidí a že pokud se nepřizná, vyhlásí v Poličce stanné právo.¹⁶⁸

Když byl později Schulz zatčen, i on vypovídal o této aféře. V jeho podání však události ze 30. dubna a 1. května znějí úplně jinak. Martinů prý vypovídal dobrovolně a dokonce řekl věci, které Schulz ani nechtěl vědět. Podle Martinů je prý v nedaleké obci Pustá Kamenice v každém druhém domě ukrytý partyzán a že se tyto partyzáni chystají na Schulze zaútočit. Prý Martinů dokonce Schulzovi radil, aby okamžitě zavolal nějakou vojenskou jednotku. Schulz při výslechu řekl, že je lidumil, že rozhodně nechtěl, aby Pustou Kamenici postihl osud Ležáků a nechtěl také hromadné vraždy poličských obyvatel, proto prý celou událost ani nenahlásil na velitelství. Dokonce vysvětlil i pád z okna. Podle Schulze byl tehdy František Martinů z okna shozen svojí sestrou, naštěstí si ale z pádu odnesl jen nepatrné oděrky a sám Schulz mu zavolal lékaře.¹⁶⁹

¹⁶⁷ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁶⁸ dtto.

¹⁶⁹ dtto.

Při výslechu Schulz prohlásil, že on si nepřál ničí smrt, že o ničem nevěděl, že nikomu neublížil. Udal seznam osob, které jistě budou svědčit v jeho prospěch. Většina z nich se skutečně k soudu dostavila. Jeho verzi nikdo ani náznakem nepotvrdil.¹⁷⁰

MILENKA

Za Ludvíkem Schulzem často jezdila do Poličky jistá mladá dívka. Strážmistr Pohořálek vypověděl, že ji na Četnické stanici v Poličce Schulz vydával za svoji spolupracovnici. Paní Marie Holá, majitelka hotelu Holý, kde byl Schulz ubytován a kde s ním bydlela při svých návštěvách i tato dívka, zase vypověděla, že ji Schulz představil jako svoji manželku. Jednalo se o jistou Marii Vojtovou, která v té době žila v Pardubicích. Při výslechu přiznala, že byla Schulzeho milenkou, ale o politice se s ním prý nikdy nebavila. Tvrdila dále, že nemá nejmenší tušení, proč ji Schulz vydával za spolupracovnici nebo za manželku. Dokonce jí prý ani nebylo známo, že ji za spolupracovnici nebo manželku vydával.¹⁷¹

PODOBA

V dokumentaci k Schulzeho případu najdeme i popis jeho zevnějšku. Ludvík Schulz měřil 174 cm. Měl pohublý obličej, kaštanové vlasy, vyšší čelo, hnědé obočí, modré oči, zahnutý nos, špatné zuby, oblou bradu. Na bradě měl mateřské znaménko.¹⁷²

SOUD

Hlavní přelíčení s Ludvíkem Schulzem proběhlo v Chrudimi 19., 20. a 21. prosince 1946.¹⁷³ Radní z Poličky se snažili, aby se přelíčení odehrálo v Poličce, kde Schulz uškodil mnoha lidem, ale žádosti nebylo vyhověno, protože soud vyšetřoval i Schulzeho činnost před jeho odchodem do Poličky.¹⁷⁴ Předsedou soudu byl JUDr. S. Bartoš a v porotě bylo pět soudců z lidu¹⁷⁵. Předvoláno bylo 44 svědků. Schulz byl obžalován z toho, že v Pardubicích a v Poličce a jejím okolí podporoval nacistické hnutí, působil jako asistent gestapa a velitel „Jagdkommando“, choval se hrubě při výsleších československých občanů, surově je mlátil, vyhrožováním a všemožným týráním je donucoval k doznání a

¹⁷⁰ SObA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

¹⁷¹ dtto.

¹⁷² dtto.

¹⁷³ dtto.

¹⁷⁴ SOkA S, fond MNV Polička, kt 4/2.

¹⁷⁵ J. Fučík, B. Jirout, V. Slezáček, J. Jenba, B. Trpkoř

prozrazení dalších spolupracovníků, přičemž mnohým z vyšetřovaných osob způsobil buď sám nebo spolu s jinými členy gestapa zranění. V Poličce a jejím okolí si počínal velmi brutálně a v mnohých obcích vyhrožoval občanům zastřelením nebo vypálením jejich obce, nebudou-li splněny všechny jeho rozkazy, takže se stal postrachem celého kraje a to vše v úmyslu rozvrátit mravní, národní a státní vědomí československého lidu a to za okolností zvláště přitěžujících. Hlavní obvinění je také založeno na vraždě dvou ruských zajatců v Širokém Dole, soud nedokázal přímo zjistit, zda Schulz zajatce sám zabil, nebo zda dal „jen“ rozkaz k jejich zabití. Spáchal zločin proti státu podle §3 odst.1 retribučního dekretu a zločin proti osobám podle §5 odstavce 1a retribučního dekretu. Za své zločiny byl odsouzen k trestu smrti, ztrátě občanské cti a byl mu zabaven všechn majetek. Poprava byla vykonána v Chrudimi.¹⁷⁶

6.2. BOHUMÍR KOUCKÝ

Stejně jako případ Ludvíka Schulzeho je i případ Bohumíra Kouckého něčím zvláštní. Schulzeho všichni obyvatelé Poličky i okolí nenáviděli a mnoho z nich u soudu svědčilo proti němu. U Kouckého tomu však bylo jinak. Hodně Poličáků naopak před soudem vypovídalo v jeho prospěch, a proto si Koucký nakonec odseděl nejkratší možný trest v rozsahu svých obvinění.

Bohumír Koucký se narodil 15. května 1902 ve Svitavách. Jeho otec František Koucký navštěvoval německé školy a byl čistě německého smýšlení. Po převzetí moci v Německu Hitlerem otec a syn spolu často rozmlouvali o politických událostech a často mezi nimi došlo k hádce. František Koucký se kladně vyjádřil o okupaci Československa i o obsazení Poličky německými vojsky. Díky tomu všichni Češi přestali chodit do holírny, kde František i Bohumír pracovali. O jejich potížích se dozvěděl inženýr Schenk, který pracoval ve Škodových závodech v Poličce. Přišel s nabídkou, že pokud Koucký – otec přestoupí k Němcům, zařídí, aby se všichni Němci pracující v továrně chodili nechat holit ke Kouckým. Bohumírovi nabídl místo v továrně. Tak se také stalo. Od roku 1939 byl Bohumír Koucký zaměstnán ve Škodových závodech v Poličce jako dělník. Od ledna 1942 mohl ale po nemoci vykonávat jen lehčí práce. Otec se přimluvil u Ferdinanda Spichtingra, který byl německé národnosti a vykonával funkci náměstka předsedy správní komise v Poličce. Bohumír Koucký byl přijat do zásobovacího oddělení. Od 1. března byl

¹⁷⁶ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Ludvík Schulz, bez paginace.

na návrh tajemníka Maliny a po schválení předsedy správní komise Františka Smejkalu určen jako referent protiletectké ochrany a vedoucí Popisného úřadu v Poličce. Jako úředník mohl samostatně rozhodovat, vydával a podepisoval potvrzení o pobytu, povolení k překročení hranic, potvrzení ke zlevnění jízdného na základě poukazu nemocenských pojišťoven, potvrzení o pobytu a policejního přihlášení a potvrzení o domovské příslušnosti. Tuto funkci zastával až do konce války.¹⁷⁷

Na podzim 1939 se pod nátlakem otce přihlásil jako německý státní občan, říšskou příslušnost dostal v roce 1940. Zpočátku byl organizován u NSV. Roku 1941 byl vyzván ke vstupu do NSDAP a o rok později byl přijat. Ve straně žádnou důležitou funkci nevykonával, až v roce 1942 byl určen jako zástupce blockleitery, který musel narukovat. Členem SA nebyl. Od července 1944 byl provizorním vedoucím NSV, tuto funkci prý musel přijmout na příkaz Ferdinanda Spichingra.¹⁷⁸

Po svém nástupu do funkce začal dostávat různá udání. První udání učinil Němec Otakar Bittner, majitel drogerie, na všechny nájemníky svého domu, že poslouchají zahraniční rozhlas. Toto udání Koucký zadržel. Bittner dále udal jistého Jaroslava Hliněného, který také bydlel v jeho domě, že se nechová správně při náletech spojeneckých letadel. Prý stojí v okně, letadla pozoruje dalekohledem a pronáší protiněmecké řeči. Koucký na udání zareagoval tím, že Hliněnému zabavil dalekohled.

Je zjištěno, že všechna udání, která dostal, končila v jeho odpadkovém koši. Nejednalo se však o udání rázu politického ale spíše hospodářského např. udávání nepovolených domácích porážek.

Po dobu Kouckého působení došlo na gestapo pouze jedno udání, které učinil sám Koucký a které mu potom velmi uškodilo při soudu.

„Někdy v květnu 1944 se ke mně do kanceláře dostavil člen gestapa a zeptal se mě, co je v Poličce nového. Na to jsem mu odpověděl, že je vše při starém. Na to mně člen gestapa odpověděl, že je to zajímavé, že on sám ví o Poličce více než já. Dodal, jak si to jako představuji, že jsem byl na místo dosazen stranou a tudíž, že je mojí povinností, když je říše v nebezpečí také pro ni pracovat. Řekl mně, že je bezpečně zjištěno, že v Poličce je národní výbor, jehož předsedou má být stavitel Šmíd (národní výbor v této době už v Poličce skutečně byl. Jeho předsedou byl ale Adolf Klimeš). Pohrozil mně tehdy, že pokud nebudu spolupracovat, že z toho v krátké době vyvodí důsledky. Asi za 8 týdnů po této návštěvě se ke mně v 11 hodin dopoledne dostavil Karel Matějčík z Poličky a řekl

¹⁷⁷ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Bohumír Koucký, bez paginace.

¹⁷⁸ dtto.

mi: „Víte, co je nového? Rumunsko kapitulovalo a Paříž také už máme.“ Na tato slova jsem Matějíčkovi neodpověděl, načež on odešel. Čekal jsem až do 16.45, kdy bylo rozhlasem veřejně vyhlášeno, že Rumunsko kapitulovalo. Na to jsem zatelefonoval vrchnímu inspektorovi Brahovi na Okresní úřad v Litomyšli a ptal se ho, zda je mu známo, že Rumunsko kapitulovalo. Na to mně Braha odpověděl, že mu nic není známo a ptal se mě, odkud tuto zprávu mám. Na to jsem Brahovi sdělil, že asi v 11 hodin dopoledne se ke mně do kanceláře dostavil jistý Matějíček z Poličky a tuto zprávu mi sdělil, a proto že mu o tom dělám patřičné hlášení. Víc jsem se o případ nezajímal.“¹⁷⁹

Asi za deset dnů přijel do Poličky člen gestapa z Pardubic a Matějíček byl zatčen pro podezření z poslechu zahraničního rozhlasu a odvezen do Pardubic. Při výslechu na gestapu uvedl, že zprávu o kapitulaci Rumunska slyšel od Němců na silnici a do kanceláře Kouckého se přišel zeptat, zda je to pravda. Do Poličky se vrátil po osmi dnech bez újmy na zdraví. Při přelíčení Koucký přiznal, že udání učinil proto, že po něm gestapo chtělo nějakou činnost. „Podotýkám, že jsem byl přesvědčen o tom, že na mé udání nemůže mít Matějíček žádné velké následky, protože sdělení Matějíčka bylo téhož dne rozhlasem veřejně publikováno.“¹⁸⁰

SOUND

Hlavní přelíčení s Bohumírem Kouckým proběhlo 26. června 1946 v budově Okresního národního výboru v Poličce. Předsedou soudu byl Dr. Jan Chour. Soudci z lidu byli 4 obyvatelé Poličky: František Janele, ředitel v.v., Vladimír Slezáček, strojnůdce, František Doležal, kartáčník a František Aigl.¹⁸¹

Obvinění vznesené proti Bohumíru Kouckému měla tři položky. Nejprve byl obviněn ze členství v NSDAP, čímž spáchal zločin proti státu. Další obvinění bylo z opatrování zbraní a šatstva pro Němce a jejich ubytování, tím se opět provinil proti státu. Poslední obvinění bylo ze zločinu udavačství, kdy byl obviněn z už zmíněného udání Karla Matějíčka gestapu.¹⁸²

V souvislosti s případem Kouckého vypovídalo několik svědků o tom, jak jim během války pomohl tím, že stornoval udání, které na ně někdo učinil.¹⁸³

¹⁷⁹ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Bohumír Koucký, bez paginace.

¹⁸⁰ dtto.

¹⁸¹ dtto.

¹⁸² dtto.

¹⁸³ dtto.

Pan Ladislav Štěpánek měl v Poličce uzenářský obchod. Bylo rozhodnuto, že tento obchod bude uzavřen, on bude totálně nasazen na práci do Moravské Ostravy a jeho žena do Škodových závodů v Poličce. Štěpánek ale nebyl zcela zdravý, přesto úřady na jeho žádosti nereagovaly. Obrátil se proto na Kouckého, který vymohl na Okresním úřadě v Litomyšli oddálení uzavření obchodu a tím Štěpánkovo totální nasazení. Štěpánek byl později uznán lékařem za pracovně neschopného a po intervenci předsedy správní komise Františka Smejkalů mu nebyl ani zrušen jeho obchod.¹⁸⁴

Manžel paní Marie Lidmilové Jaroslav Lidmila byl v březnu roku 1943 zatčen pro podezření z politické činnosti. Měli spolu malé dítě a rodinu živil právě pan Lidmila. V roce 1944 už paní Lidmilová neměla absolutně žádné finanční prostředky, proto se s žádostí o pomoc obrátila právě na Bohumíra Kouckého. Ten zařídil, aby paní Lidmilové bylo vyplaceno 600 K.¹⁸⁵

Pan Adolf Klein byl v březnu 1943 upozorněn Kouckým, že se Gestapo k němu chystá na domovní prohlídku. Stejně tak ho o rok později upozornil, že někdo udal, že pan Klein je Žid a že se k němu opět chystá gestapo. To se pokaždé k domovní prohlídce dostavilo. Pan Klein byl Kouckému velice vděčný, protože měl možnost „*různé věci před provedením prohlídky uklidit nebo ukrýt*“.¹⁸⁶

Pan Antonín Kunhart z Poličky byl za války nasazen na práci do Mostu, kde pracoval v dole. V létě roku 1943 přijel na dovolenou do Poličky, ze které se ale zpět do Mostu už nevrátil. Dovolenou si protáhl až do roku 1944, kdy se už po něm začaly shánět úřady. Když se dozvěděl, že mu hrozí vězení, šel do nemocnice do Litomyšle na operaci nohy. Před odchodem do nemocnice vypomáhal asi 3 dny v holírně u Kouckého, protože František Koucký byl nemocný. Kunhart Bohumíru Kouckému řekl, že do Mostu už zpět nepůjde, že raději půjde k partyzánům, nebo zda – li by nemohl jít do německé armády. Koucký mu řekl, že do armády to nepůjde, ale k partyzánům by to šlo. Asi za týden Kunhart odjel na Slovensko, kde se skutečně přidal k partyzánům. Koucký a ještě jeden občan Poličky to věděli, ale na úřady to nikdo nenahlásil, proto Kunhartova rodina nebyla nijak postižena.¹⁸⁷

Syn paní Julie Šedové Josef byl zatčen svitavským gestapem pro podezření z politické činnosti proti říši. Šedová se obrátila na Kouckého, který na Gestapo ihned

¹⁸⁴ SOBA Z, fond MLS Chrudim, kt. Bohumír Koucký, bez paginace.

¹⁸⁵ dtto.

¹⁸⁶ dtto.

¹⁸⁷ dtto.

zavolal a paní Šedové slíbil, že její syn bude do soboty doma. Když se tak nestalo, Koucký znovu volal na gestapo a Josef se ve čtvrtek následujícího týdne vrátil domů. Při telefonickém rozhovoru Koucký paní Šedové slíbil, že v případě dalšího vyšetřování nabídne gestapu peněžní záruku, aby vyšetřování mohl Josef Šeda trávit doma. Zda tak učinil, paní Šedová nezjistila.¹⁸⁸

Bohumír Koucký zasáhl i do osudů mé rodiny. V dubnu 1944 měl můj dědeček Jan Chadima odjet na práci do říše. Před odjezdem uspořádal v kanceláři svého otce rozlučkový večírek, kterého se zúčastnila jeho sestra Věra a několik jejich společných přátel. Aby byla zábava živější, pouštěli si hudbu a tancovali. Asi za týden byla Věra Chadimová předvolána ke Kouckému do kanceláře, že na mého dědečka bylo učiněno udání proto, že porušili zákaz shromažďování a dokonce tancovali a pouštěli velmi nahlas hudbu. Osoba, která udání učinila, žádala, aby toto udání bylo zasláno na gestapo. Koucký Věře řekl, že se bude snažit věc urovnat sám. Jméno osoby, která udání učinila, Koucký tehdy neprozradil. *„Druhý den jsem Kouckého potkala a ptala se, jak celá věc skončí, načež mi Koucký odpověděl, že již nemusím mít obavy, že celý případ sám urovnal, již kvůli mému otci, se kterým se dobře zná.“*¹⁸⁹

Koucký také pomohl dvěma Čechům z vězení.¹⁹⁰

Další obvinění při soudu bylo, že pomáhal dovážet zbraně. Koucký skutečně 23. března 1945 společně s Němcem Ehlerem přivezl najatým autem pro poličský Volkssturm lehký kulomet a pancéřovou pěst.¹⁹¹

Protože Bohumír Koucký pracoval ve prospěch českých lidí, nevěřili mu německé úřady, což dokazuje skutečnost, že byl 3. května 1945 zatčen Ludvíkem Schulzem a odvezen do Pardubic.¹⁹²

ROZSUDEK

Odsouzen byl na pět let vězení a po odpykání tohoto trestu měl být na deset let zbaven občanské cti. Dále musel Koucký uhradit veškeré náklady spojené se soudním řízením.¹⁹³

¹⁸⁸ SObA Z, fond MLS Chrudim, kt. Bohumír Koucký, bez paginace.

¹⁸⁹ dtto.

¹⁹⁰ dtto.

¹⁹¹ dtto.

¹⁹² dtto.

¹⁹³ dtto.

Bohumír Koucký byl odsouzen 26. června 1946 na pět let vězení, trest si odseděl v pankrácké věznici. Propuštěn byl 12. května 1950, tento den začala lhůta jeho druhého trestu a sice ztráta občanské svobody, tento trest měl trvat deset let. Koucký ale onemocněl, a proto se 7. prosince 1956 sešel Krajský soud v Pardubicích, který rozhodl, že zbytek trestu mu bude prominut. Když ztráta občanské svobody stále platila, nemohl Koucký pobírat důchod 427, 20 Kč, který mu byl vyměřen. Vzhledem ke své nemoci ale nemohl ani pracovat. Soud rozhodl o prominutí zbytku trestu, protože *„jeho vina není tak tíživá, chránil české lidi před udavači a měl s nimi porozumění.“*¹⁹⁴

¹⁹⁴ SObA Z, fond MLS Chrudim, kt. Bohumír Koucký, bez paginace.

7. LEONID ILJIČ BREŽNĚV V POLIČCE

Za jednotkami 38. armády postupovaly hlavní součásti 18. armády generálplukovníka A. J. Gastiloviče, které projížděly městem od 10. do 12. května. Náčelníkem politického oddělení 18. armády byl tehdy ještě neznámý Leonid Iljič Brežněv.¹⁹⁵

Roku 1965 mělo město oslavit 700 let od svého založení (Polička byla založena českým králem Přemyslem Otakarem II. roku 1265), bylo rozhodnuto uspořádat výstavu. Bývalý předseda MNV v Poličce Bohumil Řehůřek vzpomíná: *„Tak se nám podařilo získat ledacos nejen od obyvatel města, ale i z různých částí vlasti. Mezi fotografiemi z května 1945 se objevila i fotografie sovětských generálů, mezi nimiž jsme poznali i generálního tajemníka ÚV KSSS Leonida Iljiče Brežněva. Nevěděli jsme, zda ji už soudruh Brežněv nemá, ale přesto jsem mu ji do Moskvy poslal s pozdravy a díky našeho města. Skutečně ji dostal. Mám od něho dopis, ve kterém mi děkuje.“*¹⁹⁶

Část dopisu, o kterém B. Řehůřek mluví, byla otištěna v Rudém právu 13.11.1982, tedy v pietním čísle po smrti L.I. Brežněva: *„Snímek nás v myšlenkách vrací k bouřlivým událostem roku 1945, kdy Sovětská armáda, lámajíc odpor německých okupantů, přišla na pomoc československému lidu. Desítky tisíc československých a sovětských vojáků položilo svůj život za svobodu v bojích se společným nepřitelem, jejich krví bylo z kropeno naše nerozborné přátelství... Zasílám Vám a všem občanům města Poličky své přátelské pozdravy a přání všeho dobrého.“*¹⁹⁷

Na to, že L. I. Brežněv strávil závěr války v Poličce, se přišlo v podstatě náhodou. Tato skutečnost byla v 70. letech využita komunistickou propagandou, proto se články o Poličce a o Brežněvově pobytu ve městě objevovaly v denním tisku pravidelně. Fotografie se stala známou po celé zemi a soudruzi z Poličky ji zaslali i Brežněvovi s otázkou, zda si na ně pamatuje. Zajímavé je, že jsou neustále pochybnosti kdy a kde byla fotografie vlastně pořízena. Údaje se různí. Někde je uvedeno, že pochází přímo z 9. května, kdy v tehdejšímu hotelu Lichtág, který dnes nese název Poličan, oslavilo sovětské vedení vítězství nad fašismem. Jinde se píše, že jde o slavnostní rozloučení s Poličkou. Časopis

¹⁹⁵ Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Věnné město českých královen Polička, str. 87.

¹⁹⁶ Polička májová, Tvorba 29.6.1977, str. 12-13.

¹⁹⁷ V Poličce nezapomenou, Rudé právo 13.11.1982, č. 270, roč. 63, str.3.

Tvorba uveřejnil rozhovor s pamětníkem, ale je vidět, že i pamětník si někdy nepamatuje vše:

„Co o tom vypráví přímý účastník slavnosti, soudruh František Popelka, kterého se podařilo zastihnout v městském muzeu, jehož je pracovníkem? V Poličce, která má bohaté kulturní a hudební tradice – vždyť právě tady se narodil světově proslulý Bohuslav Martinů, nepřestali ani ve válce s muzicírováním. Působilo tu i smyčcové kvarteto. „Při nácvičku jsme si říkali Rudá armáda už jde. Kdybychom jim tak mohli zahrát, až přijdou. Ani jsme tehdy netušili, že se nám ten sen splní. Bylo to na slavnosti, z které pochází tento snímek.“

S naprostou jistotou může soudruh Popelka říct, že koncert se nekonal 9. května, kdy ulicemi od poledních hodin proudily sovětské tanky a kdy se ještě v okolí bojovalo. Bylo to v klidný, sváteční den. Všichni už chodili v nedělním, bylo to buď v sobotu, ale ještě spíše v neděli 13. května.

Je tu ještě další sporná otázka: Někde je uvedeno, že koncert se konal v přízemí hotelu Lichtág, ale na fotografii jsou na vyzdobené čelní stěně patrná zrcadla a ta jsou přece v salóňku prvního patra. V tomto punktu soudruh Popelka dlouho dokazoval, že členové kvarteta seděli u okna a on viděl, jak se po ulici procházejí chodci. Nezdá se mu pravděpodobné, že by po tak dlouhém přemítání a kombinacích, kde kdo seděl, jak byly rozmístěny židle, kde byl vchod, a že čelo slavnosti nemohlo rozhodně sedět zády ke dveřím – došli jsme k závěru, na němž se shodli i zaměstnanci hotelu, kteří ovšem tehdy v hotelu nepracovali: koncert byl v prvním patře.“¹⁹⁸

Ve svých pamětech Leonid Brežněv uvádí: *„Pro naši 18. výsadkovou armádu nadešel poslední den války o něco později – 12. května. Fašistické Německo už podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci, ale my jsme ještě dobýjeli na československém území zbytky bránícího se nepřítele.“¹⁹⁹*

Roku 1977 se pracovníci závodu ADAST v Poličce rozhodli poslat Brežněvovi dopis, ve kterém mu vyličili práci svého závodu, plnění pětiletky, vzpomněli na VŘSR. Dopis je datován 25.3.1977. Pochopitelně se nezapomněli zmínit ani o jeho pobytu v našem městě:

„Náš lid nikdy nezapomene na slavné dny osvobození. Hluboce se zapsaly i do srdcí obyvatel našeho města Poličky, do srdcí pracujících závodu ADAST, kteří mezi svými

¹⁹⁸ Polička májová, Tvorba 29.6.1977, str. 12-13.

¹⁹⁹ Brežněv, Leonid Iljič: Paměti, Praha 1979, str. 79.

osvoboditeli vítali i Vás, vážený soudruhu Brežněve. Jsme upřímně rádi, že slavný Den vítězství jste oslavil u nás v Československu, v našem městě. “

Když obyvatelé Poličky dopis posílali, nemohli vlastně ani vědět, zda se dopis k Brežněvovi vůbec dostane. O to větší muselo být překvapení, když v neděli 3.dubna 1977 tento dopis otiskl na titulní straně moskevský list Pravda, tiskový orgán KSSS. Polička se tak stala známou po celém Sovětském svazu. O pár dní později přišla odpověď, telegram od Leonida Iljiče Brežněva:

„Drazí přátelé,

S hlubokým dojetím jsem si přečetl Váš dopis, připomínající hrdinný boj národů proti fašismu, velký svátek vítězství, slavné májové dny, které jsme tehdy společně oslavovali.

S potěšením jsem zjistil, že kolektiv Vašeho závodu, který získal čestný titul závod Československo-sovětského přátelství, rozvíjí tradice bratrství našich závodů. Rozhodli jste se oslavit 60. výročí Velkého října společně se sovětským lidem, s pracujícími dalších bratrských zemí novými pracovními úspěchy, novým přínosem k rozvoji socialistické hospodářské integrace. Vysoce oceňujeme iniciativu Vašeho závodního kolektivu, která je hodna dělnické třídy jako vedoucí síly společenského vývoje. Právě takový internacionalistický a čínorodý přístup je hlavní zárukou nerozborné semknutosti a růstu síly socialistického společenství.

Děkuji z celého srdce kolektivu Vašeho závodu za vřelá slova o sovětském lidu a jeho komunistické straně. Přeji Vám a všem pracujícím ČSSR další úspěchy při plnění závěru XV. sjezdu KSC, při budování rozvinuté společnosti.

Se soudružským pozdravem

L. Brežněv²⁰⁰

Jak dopis ADAStu Brežněvovi, tak jeho odpověď, se staly námětem mnoha článků v dobovém tisku. Články najdeme v Rudém právu, v Pochodni, v Novém Svitavsku i např. v časopise Tvorba. Tak se město Polička dostalo na titulní stránky novin a časopisů. Dokonce v již už zmiňovaném pietním čísle Rudého práva, které vyšlo po Brežněvově smrti 13.11.1982, je článek o Poličce.

²⁰⁰ Polička májová, Tvorba 29.6.1977, str. 12-13.

Články ve všech těchto periodikách píší v podstatě o tom samém. Brežněv byl součástí 18. armády generálplukovníka A. J. Gastiloviče, v květnu byl v Poličce, on a Rudá armáda přinesly mír atd. a je zde otištěna fotografie. Články byly jednoznačně součástí tehdejší propagandy, žádné nové informace moc nepřinášely.

Rudé právo 28.5.1977 otisklo rozhovor s generálporučíkem v.v. Nikitou Stěpanovičem Ďominem, který byl vojákem 18. armády a spolu s Brežněvem dorazil 12. května 1945 do Poličky.

„Vzpomínáte si na toto město?“

„Ano, cožpak na něco takového je možné zapomenout? Válka mi utkvěla v paměti na celý život. A s tímto malým československým městečkem nás, vojáky 18. armády 4. Ukrajinského frontu, pojí vzpomínky na nejkrásnější den války. Tam, před 32 lety, umlkla naše děla, tam jsme oslavili vítězství na hitlerovským Německem. A neslavili jsme sami. S námi oslavovali obyvatelé Poličky a všechen československý lid, s nímž jsme se stali bratry ve zbrani.“

„Víte, co mě napadlo, když jsem poprvé četl dopis z Československa soudruhu Leonidu Iljiči Brežněvovi a jeho odpověď obyvatelům Poličky? Řádky obou dokumentů jsou prodchnuty takovou vřelostí a upřímností proto, že se naše přátelství zrodilo ve dnech tvrdých zkoušek, že se zocelilo a upevnilo v rozhořčených krvavých bojích proti společnému nepříteli, kdy jsme museli za cenu vlastního života bránit svůj dům, svou vlast, naše národy. Takové bratrství čas nesetře. Vidíte, i v Poličce si na nás dnes pamatují. Její obyvatelé si pamatují i na tehdejšího náčelníka politické zprávy 18. armády Leonida Iljiče Brežněva.“

„A kdy jste přišli do Poličky? Bylo to 9. května“?

*„Ne, o něco později. Den vítězství slavili vojáci 18. armády až po 12. květnu 1945. V posledních dnech války kladly na linii naší ofenzivy zoufalý odpor jednotky polního maršála Schörnera.“*²⁰¹ Následující větší část článku je óda na působení Brežněva ve vojsku.

Polička pochopitelně na svého „slavného osvoboditele“ nezapomněla a snažila se při jakékoli příležitosti připomínat jeho „nezastupitelnou“ úlohu při osvobození našeho města. A jak už to v našich krajích bývá zvykem, musela být i v tomto případě odhalena pamětní deska. Původně měla být deska odhalena na hotelu Lichtág (dnešní hotel Poličan), kde se oslava konce druhé světové války uskutečnila. Ale vzhledem k tomu, že ještě před

²⁰¹ V paměti na celý život, Rudé právo 28.5.1977, č. 99, roč. 57, str. 6.

odhalením pamětní desky se hotelu začalo říkat „U Brežněva“, bylo rozhodnuto pamětní desku umístit na budově tehdejšího národního výboru. A byla to právě tato deska, která se v listopadových dnech roku 1989 stala symbolem nenávisti ke komunismu a době minulé, proto byla jako první připomínka komunistické doby odstraněna.

8. ODSUN NĚMCŮ Z POLIČKY

Hned po osvobození začal Městský úřad Polička evidovat Němce žijící ve městě. Každý měsíc byl vypracován seznam, který musel být předložen úřadům. Podle těchto seznamů žilo v Poličce na začátku roku 1946 celkem 149 Němců. Situace se tedy nijak nezměnila od sčítání lidu v roce 1930, kdy ve městě bylo evidováno 146 lidí, kteří se hlásili k německé národnosti.

V Poličce proběhly dva odsuny německých obyvatel a sice 13. května a 8. listopadu 1946. Z celkového počtu 144 Němců bylo během těchto dvou odsunů odsunuto 38 lidí.²⁰²

²⁰² SOKA S, fond ONV Polička, kt. 105, 666, 667, 668.

Další skupinou byli Němci žijící ve smíšeném manželství. V Poličce se jednalo o celkem jedenáct rodin, ve kterých byl vždy jeden z manželů německé národnosti. Pokud se v rodině vyskytovaly děti, měly už českou národnost.²⁰³

Všechny tyto rodiny požádaly o výjimku v odsunu a všem těmto jedenácti rodinám bylo vyhověno.²⁰⁴

V červnu 1945 řešil Okresní národní výbor Polička případ, kdy Čechovi a Němce nebyl za války povolen sňatek:

Jaroslav Popelka (nar. 19.12.1914) z Poličky, povoláním tkadlec, žil od roku 1941 ve společné domácnosti se Marií Horákovou, která byla německé národnosti. Měli spolu malé dítě. Za okupace jim nebyl povolen sňatek a dokonce jim bránili v soužití ve společné domácnosti. Sňatek by jim byl povolen pouze v případě, že by Popelka přešel k Němcům, což odmítl. Hned v červnu 1945 zažádali úřady o povolení sňatku. Vyhověno jim však nebylo dle výnosu ministerstva vnitra v Praze ze dne 22. května 1945 č.j. A-6448-17-/5 1945, podle kterého českoslovenští občané nesměli uzavírat sňatky s osobami německé národnosti vůbec. Rozhodnutí bylo konečné a nešlo se již proti němu odvolat.²⁰⁵

8.1. ODSUN PO 65 LETECH

V posledních letech se téma odsunu Němců stále vrací, probíhají rozsáhlé diskuze a vycházejí nové knihy zabývající se tímto tématem. Polička není výjimkou. Jaroslav Najbrt napsal na téma Odsun Němců z Poličska bakalářskou práci a uveřejnil i několik článků v místním tisku. K příležitosti 65. výročí konce války vyšel v poličské Jitřence v červencovém čísle článek VYHNÁNÍ - REGIONÁLNÍ MOMENT V ČESKO-NĚMECKÝCH VZTAZÍCH. Jeho autorem byl právě Jaroslav Najbrt. Autor ve svém článku popisuje osudy německých obyvatel okolních vesnic, kteří byli vyhnáni při tzv. divokém odsunu. Autor se v článku jednoznačně zastává vyhnaných Němců a přiznává v něm vinu Čechů za zvěrstva spáchaná po válce.

²⁰³ SOKA S, fond ONV polička, kt. 102.

²⁰⁴ SOKA S, fond ONV polička, kt. 102.

²⁰⁵ SOKA S, fond ONV polička, kt. 107.

Tento článek vyvolal bouřlivou reakci a v následujících dvou číslech Jitřenky byly otiskovány reakce čtenářů. V srpnové Jitřence byly otištěny dva články, které reagovaly na Najbertův. Jeden článek napsal bývalý ředitel poličského muzea David Junek. Cituje v něm mnoho publikací o odsunu Němců, velice stručně nastínil historii česko-německých vztahů a rozhodně odmítá českou vinu. Autor druhého článku Tomáš Kaláb: „*Je nesporné, že při odsunu bývalých československých občanů německé národnosti v létě 1945 došlo k mnoha individuálním pochybením. Tyto výstřelky našich lidí, nezřídka motivovaných potřebou vybit si po strašných šesti letech nahromaděnou úzkost i zlobu, jsou jistě neomluvitelné. Nesmí být ale zneužity ke zpochybnění faktu, že odsun (a znovu to záměrně zdůrazňuji) bývalých československých občanů německé národnosti, kteří se svého občanství v pro republiku kritické době zřekli, byl naprosto oprávněný. Pokud by se v roce 1938 drtivá většina těchto lidí, kteří „namačkáni v dobytčích vagonech opouštěli se slzami v očích zemi, kde jejich rodiny žily po staletí“, zachovali k Republice československé jako ke své domovině, nemuseli o sedm let později své slzy prolévat. Toto je potřeba mít na paměti, než se pustíme do jakýchkoli komplexně vyhlížejících hodnocení (ne)dávné česko-německé historie.*“²⁰⁶

V zářijové Jitřence se pro změnu objevily reakce na články Junka a Kalába. Luděk Müller, který je stejně starý jako Jaroslav Najbrt, nesouhlasí ani s Junkem ani s Kalábem: „*Ze svého osobního pohledu odmítám tento černo - bílý pohled na svět, aniž bych přitom chtěl obhajovat hrůzy nacistického režimu. Nicméně moje rodinné zázemí mi umožnilo poznat válečnou situaci na Poličsku z obou stran, a tak nesouhlasím s generalizací, že všichni Němci byli válečnými štváči a všichni Češi holubicemi míru, obzvláště v případě normálních lidí v regionu. Pan Junek žádá, aby se takový postup neuplatňoval v případě sporné činnosti revolučních gard a partyzánských jednotek, avšak na druhé straně uplatňuje princip kolektivní viny, což dokládá na příkladech Němců, kteří do okolí Poličky dorazili na konci války z různých koutů hroutící se Třetí říše. Alespoň část mojí generace má zájem rozvíjet s naším nejdůležitějším sousedem dobré vztahy a nechce jitrřit staré rány, ovšem zřejmě půjde o běh na dlouhou trať. Německý národ opravdu mohl za hrůzy druhé světové války, stejně tak však sudetští Němci byli z našeho území vyhnáni. Podíleli se na rozvrácení Československa, nicméně po válce si část jeho území nepřivlastnili oni, ale vítězni Sověti. A házet všechny do jednoho pytle znamená vracet se do období před rokem 1989, kdy šlo za jediné akceptovatelné Němce označit soudruhy z NDR, pro ostatní zbývalo*

²⁰⁶ Kaláb, Tomáš: Opravdu vyhnání? Jitřenka 2010, roč. 8 (84), srpen 2010, str. 15.

v lepším případě pojmenování revanšisté. Jaroslav Najbert se pokusil o objektivní pohled na věc, za což dostal od zmíněných pánů nepřímo za uši. Oproti nim si však hledal fakta na obou zúčastněných stranách. Lze jej za toto úsilí hledat skutečný obraz historie ocenit, jelikož se nenechal manipulovat, jak naznačuje pan Kaláb. Kdo z nich tedy reprezentuje nedeformovaný pohled na dějinný vývoj regionu? Já mám jasno...²⁰⁷

Spor o téma odsunu Němců se pomalu ale jistě stával sporem generací, proto redakce Jitřenky přidala doušku, kterou nadále ukončuje tento spor na svých stránkách.

²⁰⁷ Müller, Luděk: Pohled na česko-německou otázku. Jitřenka 2010, roč. 8 (84), září 2010, str. 17.

9.ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit co nejvíc informací o konci války v Poličce a o událostech, které bezprostředně následovaly.

Polička ležela na okraji Sudet a od roku 1850 patřilo pod správu okresu Polička 10 převážně německých obcí. Navíc Poličkou procházel důležitý dopravní uzel a v její blízkosti se nacházela Vojenská muniční továrna. Právě díky blízkosti továrny byla Polička od října do listopadu 1938 obsazena německou armádou. Se vznikem Protektorátu Čechy a Morava se Polička stala pohraničním městem.

Přesto nebyl život běžných občanů za války nijak vážně narušen. K malým zásahům došlo jen v oblasti školství a kultury. Byly například přejmenovány ulice, odstraněny pomníky. Sochu Tomáše Garrigue Masaryka, která stála před Masarykovými školami, odvezli nacisti neznámo kam.

Polička leží v oblasti Českomoravské vrchoviny, která byla vyhledávaná uprchlíky. Během války se v Poličce a jejím okolí rozvinulo rozsáhlé partyzánské hnutí. V Poličce byla v odbojovém hnutí zapojena celá řada lidí. Nacházel se zde jak odboj demokratický tak odboj komunistický. První odbojová organizace byla nacisty zlikvidována, ale nedlouho poté vznikla další. Kvůli množství partyzánů bylo do Poličky dosazeno tzv. Jagdkommando, které mělo k dispozici oddíl Vlasovců. Němcům se však činnost partyzánů a odbojových skupin potlačit nepodařilo. K několika zásahům došlo až na přelomu dubna a května 1945, takže za několik dní už museli Němci i Vlasovci opustit Poličku.

Polička byla osvobozena 9. května a nedošlo zde k žádné větší vojenské akci. Lidé vítali své „osvoboditele“, byli šťastni z konce války. Ne však všichni. Ve městě najdeme příklady jak kolaborace, odboje i toho, že lidé čekali, až bude po válce. Hodně lidí bylo po válce souzeno, našly se i případy, kdy svoji veřejnou hanbu neunesli a spáchali sebevraždu.

Z hlediska dnešního pohledu se nedá jednoznačně odsoudit chování některých lidí, kteří se vydali na cestu spolupráce s Německem. Stejně tak nelze zase jiné odsoudit za to, že se protiněmeckému odboji nevěnovali důkladněji. Není možný jednostranný černobílý pohled na věc. Ve své práci jsem ukázala, že i člověk, který byl součástí německé správy města, projevil soucit a loajalitu ke svému rodnému městu a čs. obyvatelům a dokázal i přes možnost osobních represí pomáhat.

Posledních několik let se čím dál více objevují diskuze na téma odsunu Němců a kolektivní viny. Že tento spor zasáhl i Poličku, jsem dokázala porovnáním článků z poličských novin Jitřenka, kde se jasně objevil generační postoj pisatelů.

Dále se mi v mé práci podařilo vyvrátit jednoznačně kladný postoj k Rudé armádě, který byl vytvořen v souvislosti s komunistickou propagandou. Zásluhy Rudé armády nelze rozhodně snižovat, ale v této práci se mi podařilo odkrýt i druhou stranu mince, kde na jedné straně byl vykreslen ruský voják osvoboditel přinášející mír do naší vlasti, ale na rubu této mince bylo to, že chování ruských vojáků v osvobozených územích nebylo vždy v souladu s lidskou etikou.

V dnešní době je jméno Leonida Iljiče Brežněva pouze dějinným mezníkem v neblaze proslulé historii SSSR, ale musíme si uvědomit, že ve své době to byl jeden z důležitých a mocných, ne-li vůbec nejdůležitější, člověk světové politiky. Byla proto snaha za jakoukoli cenu tohoto člověka oslavovat a to se poličským podařilo díky náhodně nalezené fotografii, kde byl L. I. Brežněv zachycen v květnu 1945 v Poličce. Její úlohu v dalších dějinách města a snahu poličských navázat kontakt s L.I. Brežněvem jsem se pokusila zachytit v samostatné kapitole.

Situace v Poličce se nijak zvlášť nelišila od zbytku země. Přesto jsem se pokusila v této práci provést sondu do dějiny malého města a dokonce v archivních materiálech objevit o mé rodině informaci, která byla již dávno zapomenutá. Dědeček se nepochlubil, že ho udali na gestapo.

Jak se říká, po válce je každý vítězem, hodnocení dané situace z pozice vítěze je vždycky jiné než danou dějinnou etapu přímo prožívat.

Události května z roku 1945 byly z důvodů komunistické propagandy záměrně vyzdvihovaným tématem novodobých dějin. Já jsem se ve své práci pokusila kriticky posoudit prameny a podívat na tento důležitý dějinný mezník z hlediska osudů mého rodného města.

10.PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

fond Městský národní výbor Polička

fond Okresní národní výbor Polička

Kronika města Poličky 1941-1945

Kronika Masarykových škol dívčích

Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR Kanice u Brna

Památník četnického velitelství v Poličce 1918-1947

Státní oblastní archiv Zámorsk

fond Mimořádné lidové soudy Chrudim

Městské muzeum a galerie Polička

Materiály k roku 1945

NEVYDANÉ PRÁCE

Macek, Jan: Nemocnice v Poličce 1831-1951, Městské muzeum a galerie Polička

Stodola, Josef – Stodola, František: Odbojová činnost v Poličce v letech 1939-1945, Městské muzeum a galerie Polička

MONOGRAFIE

Benešovy dekrety. Praha: Adonai 2002.

Břežněv, Leonid Iljič: Paměti. Praha 1979.

Junek, David - Švácha, Rostislav: Polička – moderní architektura. Polička 2007

Junková, Blažena: Bibliografie města Poličky ve fondech knihovny Městského muzea a galerie Polička. Městské muzeum a galerie Polička 2001.

Kolomý, Radoslav - Stejskal, Pavel: 100 let trati Svitavy-Polička-Žďárec u Skutče. 1997

Konečný, Stanislav - Růžička, Jindřich: Polička věnné město českých královen. Argo 2001

Konečný, Stanislav: O zakládací listině města Poličky. Polička 2000

Konečný, Stanislav: Polička za mnichovské krize. Litomyšl 2003

ČLÁNKY V PERIODIKÁCH

Junek, David: Odsun nebo vyhnání? Aneb: Následek bez příčiny? Jitřenka 2010, roč. 8 (84), srpen 2010, str. 15.

Kaláb, Tomáš: Opravdu vyhnání? Jitřenka 2010, roč. 8 (84), srpen 2010, str. 15.

Müller, Luděk: Pohled na česko-německou otázku. Jitřenka 2010, roč. 8 (84), září 2010, str. 17.

Najbrt, Jaroslav: Vyhnání – regionální moment v česko-německých vztazích. Jitřenka 2010, roč. 8 (84), červenec 2010, str. 7.

Najbrt, Jaroslav: Zátěž česko-německé minulosti: stále je nad čím se zamýšlet. Jitřenka 2010, roč. 8 (84), září 2010, str. 19.

Políčka májová, Tvorba, 29.6.1977, str. 12.13

Rippl, Václav: Polička v letech 1944-1945. Jitřenka 1993, roč. 67.

V paměti na celý život, Rudé právo 28.5.1977, č. 99, roč. 57, str. 6.

V Poličce nezapomenou, Rudé právo 13.11.1982, č. 270, roč. 63, str.3.

ČLÁNKY ELEKTRONICKÉ

Votruba, Ondřej: Dvacet let republiky (léta 1918 - 1938), dostupný z WWW

<[http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-\(leta-1918---1938\)>](http://www.policka.org/detail/78/o-meste/historie/Dvacet-let-republiky-(leta-1918---1938)>)

IN VERBIS

Helena Hrubá, Polička, rozhovor se uskutečnil 12. prosince 2010

11.REJSTŘÍK

- Alexanov, Alexandr** – partyzán, před zatčením spáchal v Daňkovicích sebevraždu
- Blažková, Marie** – zastřelena Němci při stanném právu 5. května 1945
- Brežněv, Leonid Iljič** – náčelník politického oddělení 18. armády
- Břeň, František** - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945
- Březina, Adolf** – z Daňkovic, pomáhal partyzánům, zatčen a vyslýchán Ludvíkem Schulzem
- Březinová, Anna** – matka Adolfa Březiny, v jejím domě se ukrýval partyzán
- Břicháček, Klement** – tajemník Národního souručenství, jeden z ustanovujících členů Klimešovy odbojové skupiny
- Cajz, František** – rotmistr, pyrotechnik, zahynul 30. června 1945 při výbuchu munice u sokolovny
- Černý** – štábní strážmistr četnictva, pomocník praporčíka Tuže
- Dobiášová, Anna** - vyslýchána Ludvíkem Schulzem kvůli pobytu partyzánů v Daňkovicích
- Ďomin, N. S.** – ruský voják 18. armády
- Dudek, Karel** –lékárník, první tajemník předsedy Národního souručenství v Poličce, po válce spáchal sebevraždu
- Gastilovič, A.J.** – generálplukovník, velitel 18. armády
- Herián** – praporčík, zahynul 30. června 1945 při výbuchu munice u sokolovny
- Hlavsa, Josef** – ředitel školy, předseda Městského národního výboru, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945
- Holá, Marie** – majitelka hotelu Holý v Poličce, kde bylo ubytováno gestapo a Vlasovci
- Hrubá, Helena** – manželka bratra Oldřicha Hrubého
- Hrubý, Oldřich** - zahynul 30. června 1945 při výbuchu munice u sokolovny
- Chadimová, Věra** – svědkyně v případě Bohumíra Kouckého
- Chytil, Aug.** – rotmistr, zahynul 30. června 1945 při výbuchu munice u sokolovny
- Jaeger, Emanuel** – major, v čele posádkového velitelství v Poličce
- Jílek, Julius** - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945
- Kadlec, Borek** - partyzán, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Kadlec, Josef – ze Spělkova, pomáhal partyzánům, zatčen a vyslýchán Ludvíkem Schulzem

Klein, Adolf – svědek v případě Bohumíra Kouckého

Klímeček, František – vyslýchán Ludvíkem Schulzem kvůli pobytu partyzánů v Daňkovicích

Klimeš, Adolf – ředitel berního úřadu, zakladatel druhé odbojové skupiny v Poličce, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945, předseda Městského národního výboru, předseda Okresního národního výboru

Kociál, Adolf – úředník městské spořitelny, člen Šoltysovy odbojové skupiny

Koucký, Bohumír – holič, úředník ve službách německé správy, ničil udání na poličské občany, po válce několik let ve vězení

Kozel, Karel – úředník městské spořitelny, člen Šoltysovy odbojové skupiny

Kubíček, Jan – štábní kapitán, jeden z ustanovujících členů Klimešovy odbojové skupiny, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Kunhart, Antonín – svědek v případě Bohumíra Kouckého

Lexa, Josef – zabit Němci 8. května 1945, když sundával německé nápisy

Lidmilová, Marie – svědkyně v případě Bohumíra Kouckého

Lonský, František - básník

Macek, Jan - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Mach, Josef – učitel, jeden z ustanovujících členů Klimešovy odbojové skupiny, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Martinová, Marie – vyslýchána Ludvíkem Schulzem, umírá na následky skoku z okna z budovy velitelství Gestapa v Poličce

Martinů, František – vyslýchán Ludvíkem Schulzem

Matějček, Karel – udán Kouckým na gestapo

Moskalenk, K.S. – generál 38. armády

Munt'an – major, vojenský velitel Poličky

Náhlík, Josef - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Neřold, Karel - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Novotný, Jan - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Pavlásek, Eduard - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Pavliš, František - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Pohořálek, František – štábní strážmistr četnictva, vypovídal v případě Ludvíka Schulze

Popelka, František – pamětník květnových událostí

Razumovský, Nikolaj Ivanovič – voják, zahynul 10. května v Poličce

Rippl, Václav – pamětník květnových událostí

Řehůrek, Bohumil – předseda Městského národního výboru

Schöner – maršál, 7. května 1945 nechal na poličském náměstí vykonat své vojáky vojenskou přehlídku

Schulz, Ludvík – vedoucí Gestapa v Poličce, po válce popraven

Slezák, Vilém - pekař

Smejkal, František – předseda Správní komise Národního souručenství v Poličce

Soukal – hasič, pověřen ruským velitelem řídit dopravu

Starý, Václav - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Stehlík, Josef - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Stodola, František - úředník pojišťovací kanceláře, účastník Šoltysovy odbojové skupiny, i Klimešovy odbojové skupiny, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Stodola, Josef – městský strážník, člen Šoltysovy odbojové skupiny

Šedová, Julie – svědkyně v případě Bohumíra Kouckého

Šejnoha, Jan - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Šoltys, Josef - úředník městské spořitelny, zakladatel 1. odbojové skupiny proti Němcům v Poličce, zemřel na následky pobytu v koncentračním táboře

Šprojcar, Bohdan - velitel hasičů, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Štěpánek, Ladislav – svědek v případě Bohumíra Kouckého

Šváb, Josef - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Trojek, Tomáš - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Tuž, Jaroslav – praporčík četnictva, člen Klimešovy odbojové skupiny

Vacek, František - účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Vaňásek, J. – okresní školní inspektor

Vencovský, Eduard – do roku 1941 starosta města, profesor gymnázia, člen 1. Šoltysovy odbojové skupiny, jeden z ustanovujících členů Klimešovy odbojové skupiny, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945, předseda Městského národního výboru

Viktora, Josef – drogista, jeden z ustanovujících členů Klimešovy odbojové skupiny, účastník první schůze Revolučního národního výboru 8. května 1945

Vlk, Josef – lehce raněn 30. června 1945 při výbuchu munice u sokolovny

Vojtová, Marie - milenka Ludvíka Schulzeho

12.PŘÍLOHY

František Lonský

POLIČKA SVÝM PADLÝM
S Vámi jsme byli, padlí vojáci,
vpředu jste stáli...! Srdce krvácí,
neoschly slzy. Však – jdem po práci.

Statečně šli jste, hrdě do boje...
Za nás jste padli, muži odboje
a dobyli nám míru, pokoje.

Moskva Vás vedla, hvězda svobody,
Východ a Západ, láska dohody:
armády lidství, míru obrody.

Vaše dlaň, hlavy dál nás budou vést.
... Armády práce, mozolnatá pěst
skládají slib Vám: Práci, práci čest!

Budem Vám věrni, padlí vojáci!
Věčná Vám paměť - - Srdce krvácí,
neoschnou slzy... Však jdem po práci!

OSVOBOZENÍ POLITIČTÍ VĚZŇOVÉ DĚKUJÍ POLIČCE

Tak už jsme doma, zase mezi Vámi...
Poličko, červená sukýnka sluší!
Tvůj úsměv sladký láskou hřeje, mámí,
svobodu miluješ upřímnou duší.
... Srdce Tvé věrné plakávalo s námi
a zas nás těšilo v příšerné hluši.
Tvůj hrdý odboj ve světě známý:
žulový vzdor Tvůj i do pekla buší!

Nevěsto slunečná, Tvůj klín je tak milý,
objímáš vroucně nás, pro ten mžik jsme žili!
Červená suknička pěkně Ti sluší...
Radostné zdraví Tvé navždy soka zkruší,
bys jak máj pro děti kvetla, plna síly!
Nad volnou skrání Tvou necht' vlaje
ve slávě na věky prapor Tvůj rudě modrobílý!

PADLÍ BOJOVNÍCI POLIČSKÉMU PRACUJÍCÍMU LIDU

To je dnes u vás krásy,
mládenců tolik, děv!
Slyšíme vaše hlasy,

volá nás dnes váš zpěv.

To je dnes u vás lásky,
sváteční lesk a ruch:
s orlem si tiskne ruku
sokol i rudý druh

To je dnes u vás práce,
nadšení stavět ráj:
rozbourali jste – krátce –
tu nacistickou stáj!

To je dnes u vás štěstí,
radosti, blaha všech:
dobył si tvrdou pěstí
svobody Slovák, Čech.

To bude u nás krásy!
Svobodné Poličky zříme zjev
na věčné v slávě časy:
Nadarmo nedali jsme svou krev!

PROHLÁŠENÍ NÁRODÍHO VÝBORU Z 11. KVĚTNA 1945

Občané!

Toužebně očekávaná chvíle našeho osvobození přišla. Pyšná říše velkoněmecká, která chtěla ovládnouti celý svět, byla konečně definitivně sražena k zemi a kapitulovala. Jsme opět svobodni.

Po šesti hrozných válečných letech vcházíme do nového života. Aby zajištěn byl jeho správný chod, ustaven byl v Poličce Národní výbor okresu a města Poličky. Na základě prohlášení naší vlády v Košicích ujal se nyní moci a obrací se na Vás s důtklivou výzvou:

Zachovejte se v této velké dějinné době rozvahu a klid! Nedejte se nikým a za žádných okolností svěsti k činu, které by porušovaly veřejný pořádek a kázeň! Nejste-li povoláni do národních služeb, pracujte ve svém povolání s novou radostí a chutí! Máme na mysli jen blaho národa a Vás všech! Jest proto bezpodmínečně nutno, aby rozkazů a nařízení našeho národního výboru bylo uposlechnuto!

Drazí občané! Čekají nás v těchto osudových chvílích velké úkoly. Kromě zúčtování s našimi nepříteli musíme zabezpečiti výživu všech příslušníků našeho národa, musíme se

dále starati o rychlou obnovu našeho národního hospodářského, kulturního a sociálního života.

K provedení těchto velkých úkolů je především zapotřebí svornosti a kázně v našich řadách. Svoje síly nesmíme nyní tříštiti k velké radosti našich nepřítel.

Aby nevznikly zmatky, upozorňujeme dutklivě, že všechny dosavadní nařízení zůstávají v platnosti až do doby, kdy budou vydána nařízení nová. Potravinové lístky budou dále vydávány a dávky na nich stanovené musí býti při prodeji potravin dodržovány. Jedině tak může býti zaručeno, že se dostane potravin všem. Okres poličský bude obnoven ve starých hranicích z roku 1938. Do provedení nové úpravy budou však obce patřiti k okresním úřadům v Litomyšli a Boskovicím jako dosud.

At' žije slavná rudá armáda a nejvyšší velitel maršál Stalin! At' žijí naši západní spojenci: Anglie a Spojené státy severoamerické. At' žije a znovu vzkvétá naše Československá republika!“

Národní výbor okresu a města Poličky

SEZNAM ODSUNUTÝCH NĚMCŮ Z POLIČKY PŘI ODSUNECH 28. KVĚTNA 1946
A 9. ŘÍJNA 1946

<u>jméno</u>	<u>Narození/věk</u>	<u>bydliště</u>	<u>odsun z</u> <u>Poličky</u>	<u>Odsun ze země</u>
Kreinhanse Emil	1890	Polička, čp. 540	13.5.1946	28.5.1946
Kreinhanse Ema	1897	Polička, čp. 540	13.5.1946	28.5.1946
Kreinhanse Horst	1942	Polička, čp. 540	13.5.1946	28.5.1946
Češka Josef	1872	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Anna	1877	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Jan	1898	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Marie	1899	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Marie	1910	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Hedvika	1917	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Marie	1929	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Anna	1938	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Jan	1940	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Češka Gerhard	1943	Polička, čp. 123	13.5.1946	28.5.1946
Krejčí Františka	1904	Polička, čp. 120	13.5.1946	28.5.1946
Krejčí Ludvik	1933	Polička, čp. 120	13.5.1946	28.5.1946
Schmiedová Marie	1927	Polička, čp. 120	13.5.1946	28.5.1946
Findejs Julie	1876	Polička, čp. 177	13.5.1946	28.5.1946
Findejs Františka	1913	Polička, čp. 177	13.5.1946	28.5.1946
Findejs Anna	1939	Polička, čp. 177	13.5.1946	28.5.1946
Findejs Markéta	1940	Polička, čp. 177	13.5.1946	28.5.1946

Findejs Jan	1943	Polička, čp. 177	13.5.1946	28.5.1946
Doležal Bedřich	56	Polička, čp. 125	13.5.1946	28.5.1946
Doležal Štěpa	42	Polička, čp. 125	13.5.1946	28.5.1946
Doležal Jan	6	Polička, čp. 125	13.5.1946	28.5.1946
Doležal Anna	11	Polička, čp. 125	13.5.1946	28.5.1946
Doležal Jindřich	13	Polička, čp. 125	13.5.1946	28.5.1946
Bittner Anna	4.1.1890	Polička čp.11	8.11.1946	
Biederle František	27.7.1894	Polička čp. 35	8.10.1946	
Biederlová Marie	3.12.1892	Polička čp. 35	8.10.1946	
Hibel Emil	2.4.1899	Polička čp. 172	8.10.1946	
Springer Marie	5.6.1911	Polička čp.483	8.10.1946	9.10.1946
Springer Marie	31.11.1937	Polička čp.483	8.10.1946	9.10.1946
Wilder Terezie	26.10.1897	Polička čp.132	8.10.1946	9.10.1946
Wilder Anna	1.10.1865	Polička čp.132	8.10.1946	9.10.1946
Wilder Alois	8.9.1904	Polička čp.132	8.10.1946	9.10.1946
Wolf František	14.4.1896	Polička čp.30	8.10.1946	9.10.1946
Bitter František	20.8.1885	Polička čp.30	8.10.1946	
Čmeláková Eliška	22.10.1912	Polička čp.30	8.10.1946	

SEZNAM SMÍŠENÝCH RODIN

<u>jméno</u>	<u>národnost</u>	<u>bydliště</u>	<u>Povolání</u>	<u>rok narození</u>
Antes Jan	něm.	Polička čp.46	Pekař	1911
Antesová Marie	cz		v domácnosti	1910
Kroutil Rudolf	něm.	Polička čp. 545	děl. Mistr	1914
Kroutilová Zdenka	cz	Polička čp. 545	v domácnosti	1917
Kroutil Rudolf	cz	Polička čp. 545		1942
Kubásek Emil	něm	Polička čp. 10	obchodník	1892
Kubásková Božena	cz	Polička čp. 10	v domácnosti	1898
Janoušková Anna	cz	Polička čp. 505	v domácnosti	1903
Janoušek Adolf	cz	Polička čp. 505		1935
Janoušek Jan	cz	Polička čp. 505		1937
manžel nár. něm. odsouzen s t.č. ve vězení Kartouzy				
Libischer Erich	něm	Polička čp. 3	šofér	1914
Libischerová Otilie	cz	Polička čp. 3	v domácnosti	1919
Libischerová Daša	cz	Polička čp. 3		1941
Libischer Petr	cz	Polička čp. 3		1946
Martinů Josef	cz	Polička čp. 300	text. dělník	1879
Martinů Terezie	něm	Polička čp. 300	v domácnosti	1873
Pachovský Josef	něm	Polička čp. 472	úředník	1914
Pachovská Vlasta	cz	Polička čp. 472	v domácnosti	1917

Pachovská Marta	cz	Polička čp. 472		1938
Pachovský Josef	cz	Polička čp. 472		1944
Báča Otto	něm	Polička čp. 124	řezník	1911
Báčová Aurelie	něm	Polička čp. 124	v domácnosti	1914
Báča Otto	něm	Polička čp. 124		1938
Báčová Aurelie	něm	Polička čp. 124		1939
Báča Jindřich	něm	Polička čp. 520	řezník	Nezvěstný
Báčová Marta	něm	Polička čp. 520	v domácnosti	1912
Báčová Irma	něm	Polička čp. 520		1940
Tušla Bohumír	něm	Polička čp. 520	dělník	1904
Tušlová Kristina	cz	Polička čp. 520	v domácnosti	1905
Tušla Bohumír	cz	Polička čp. 520		1939
Pachovsky František	něm	Polička čp. 520	dělník	1910
Pachovská Marie	cz	Polička čp. 520	v domácnosti	1912
Pachovský Adolf	cz	Polička čp. 520		1940
Pachovská Marta	cz	Polička čp. 520		1942

VELKÝ RETRIBUČNÍ DEKRET PREZIDENTA REPUBLIKY

odstavce, podle kterých byli souzeni Schulz a Koucký

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spolupínici na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodnotí, musí dojítí zaslouženého trestu bez průtahy, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene. Proto ustanovují k návrhu vlády takto:

Hlava I. Zločiny proti státu

§ 3

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí. (2) Kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo

Svatoplukova Garda, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Zločiny proti osobám § 5

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil se ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací, či členů, těchto zločinů: a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), vraždy (§§ 134 až 137), zabití (§§ 140 a 141) a těžkého poškození na těle (§ 156), b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu vraždy (§ 278), úmyslného zabití (§ 279), těžkého ublížení na těle s následky smrtelnými (§§ 306 a 307) a loupeže dětí (§ 317), trestá se smrtí. (2) Kdo v téže době, za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů: a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle (§§ 152 a 155), b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu bezprávného omezování osobní svobody člověka (§§ 323, 324 a 325), těžkého ublížení na těle (§ 301) a vydírání (§§ 350 a 353), trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

Udavačství

§ 11

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítelů, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavinil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí.

§ 15

Pozbytí občanské cti [§ 14 písm. a)] znamená: 1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a všelikých jiných platů z peněz veřejných; 2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci; 3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnostmi podmíněných; 4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných; 5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (spolcích nebo jiných útvarech podrobných); 6. ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem, nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické; 7. ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy; 8. ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnicích; 9. ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem; 10. ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání; 11. ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společností a společenstev; 12. ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém. Kdo přestoupí zákazy v tomto paragrafu obsažené, bude potrestán řádným soudem pro přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

FOTOGALERIE

Německé protitankové zátarasy v Poličce, pohled na výjezd z Riegrovy ulice²⁰⁸

²⁰⁸ Městské muzeum a galerie Polička

Němečtí uprchlíci z východu, německé vozy na Palackého náměstí²⁰⁹

útěk německého obyvatelstva před postupující frontou. V pozadí za protitankovým zátarasem němečtí uprchlíci (u dnešního kruhového objezdu)²¹⁰

²⁰⁹ Městské muzeum a galerie Polička

²¹⁰ Městské muzeum a galerie Polička

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – němečtí vojáci na křižovatce u Grubhofferů²¹¹

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – němečtí vojáci na křižovatce u Grubhofferů

²¹¹ Městské muzeum a galerie Polička

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – němečtí vojáci na křižovatce u Grubhofferů²¹²

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – kolony německých vojáků na křižovatce u Grubhofferů²¹³

²¹² Městské muzeum a galerie Polička

²¹³ Městské muzeum a galerie Polička

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – němečtí vojáci v Poličce na náměstí²¹⁴

útěk německých vojáků z Poličky (2.-8.5.1945) – němečtí vojáci v Poličce na náměstí²¹⁵

²¹⁴ Městské muzeum a galerie Polička

²¹⁵ Městské muzeum a galerie Polička

útěk maďarské armády (2.-8.5.1945)²¹⁶

maďarská vojenská kapela 9.5.1945²¹⁷

²¹⁶ Městské muzeum a galerie Polička

²¹⁷ Městské muzeum a galerie Polička

Wintrova kapela v Poličce²¹⁸

zanechané věci Němců po útěku, pohled na náměstí²¹⁹

²¹⁸ Městské muzeum a galerie Polička

²¹⁹ Městské muzeum a galerie Polička

členové Národního výboru 8.5.1945: Bambásek, poštovní revident; Kpt. Kubiček Jan; Pavlásek Lad., soc. dem. z muničky; Ad. Klimeš, přední ilegál. výbor; Dr. Paprstein; Fr. Stodola z Hradce Králové, poslední dva neidentifikováni²²⁰

příjezd sovětské armády do Poličky 9.5. 1945 – vítání sovětských vojáků, tanky vjíždí do Masarykovy ulice²²¹

²²⁰ Městské muzeum a galerie Polička

²²¹ Městské muzeum a galerie Polička

příjezd sovětské armády do Poličky 9.5. 1945 – vítání sovětských vojáků na náměstí²²²

příjezd sovětské armády do Poličky 9.5. 1945 – vítání sovětských vojáků²²³

²²² Městské muzeum a galerie Polička

²²³ Městské muzeum a galerie Polička

příjezd sovětských vojáků do Poličky, vítání v Masarykově ulici²²⁴

příjezd sovětské armády do Poličky 9.5. 1945 – vítání sovětských vojáků na předměstí²²⁵

²²⁴ Městské muzeum a galerie Polička

²²⁵ Městské muzeum a galerie Polička

banket na oslavu vítězství na Němci, gen. major L. I. Brežněv (náčelník politické správy 18. armády); gen. Nikolaj Semjonovič Ivanov (2. Velitel); gen. por. A. I. Gastilovič (velitel 18. armády 4. ukrajinského frontu); gen. por. Vasilij Grigorjevič Klementěv (zast. velitele)²²⁶

výbuch munice uložené u Sokolovny 30.6.1945²²⁷

²²⁶ Městské muzeum a galerie Polička

²²⁷ Městské muzeum a galerie Polička

výbuch munice uložené u Sokolovny 30.6.1945²²⁸

pohřeb obětí výbuchu munice 4.7.1945 – pohřeb zahynulých důstojníků, pohled na náměstí²²⁹

²²⁸ Městské muzeum a galerie Polička

²²⁹ Městské muzeum a galerie Polička

pohřeb obětí výbuchu munice 4.7.1945 – pohřeb zahynulých důstojníků, průvod s rakvemi před hřbitovem²³⁰

Národní garda před Tylovým domem²³¹

²³⁰ Městské muzeum a galerie Polička

²³¹ Městské muzeum a galerie Polička

železniční stráž²³²

odchod Rusů z Poličky zpět do SSSR²³³

²³² Městské muzeum a galerie Polička

²³³ Městské muzeum a galerie Polička

pomník majora Razumovského v Poličce²³⁴

²³⁴ Městské muzeum a galerie Polička